

SU

Barndom i 1950-erne

Jens Ulrik Mouritsen

SU

Barndom i 1950-erne

Jens Ulrik Mouritsen

Egen udgivelse

Version 1.0

2017

Copyright

© Jens Ulrik Mouritsen, 2017

Egen udgivelse
jens.ulrik@mouritsen.dk

Forord

Der er skrevet utallige bøger om folks barndom, så hvorfor endnu en?

For mit vedkommende er det ikke fordi jeg kan fortælle ret mange historier der vil få læserne til at sidde klistret til bogen indtil den er slut.

Det er heller ikke fordi jeg er en god fortæller - og jeg husker faktisk heller ikke min barndoms situationer særlig godt.

Men hvorfor så?

Især for at vise forskellen mellem dengang og nu - ja og lighederne for der er også meget i et barns liv der er det samme selv om de fysiske omgivelser er så forskellige.

Men også for at samle noget information om familiens historie med historier der går endnu en generation tilbage og leves i en verden der også for mig er ganske umulig at forstå.

Endelig også for at supplere de mange andre erindringsbøger fra 1950-erne med hvordan der var på landet i Midtjylland og hvor landbrug og småindustri trivedes ved siden af hinanden, ikke mindst i min familie.

Særlig tak til min far. Heldigvis huskede han trods sine 95 år faktisk bedre end mig og han har bidraget med mange af de detaljer jeg skriver om og han har justeret min opfattelse af situationer jeg selv huskede. Min far døde i 2017.

Bogens opbygning

Jeg starter med at skrive om mine oldeforældres liv, mine bedsteforældres og forældres. Her går det ældste tilbage til 1845. Jeg har udredt det ved at snakke med min far og udfra det at bruge mange timer på at studere flere tusinde sider folketællinger mellem 1860 og 1940 i mange sogne. Derudover er det suppleret med lidt søgning i kirkebøger og andres stamtræ optegnelser. Udredningen er blevet langt mere omfattende end jeg havde planlagt, men jeg synes det giver et godt indblik i deres liv på et overordnet niveau.

Med beskrivelsen af min mor og far beskriver jeg også mange af de rammer mit barndomsliv foregår i.

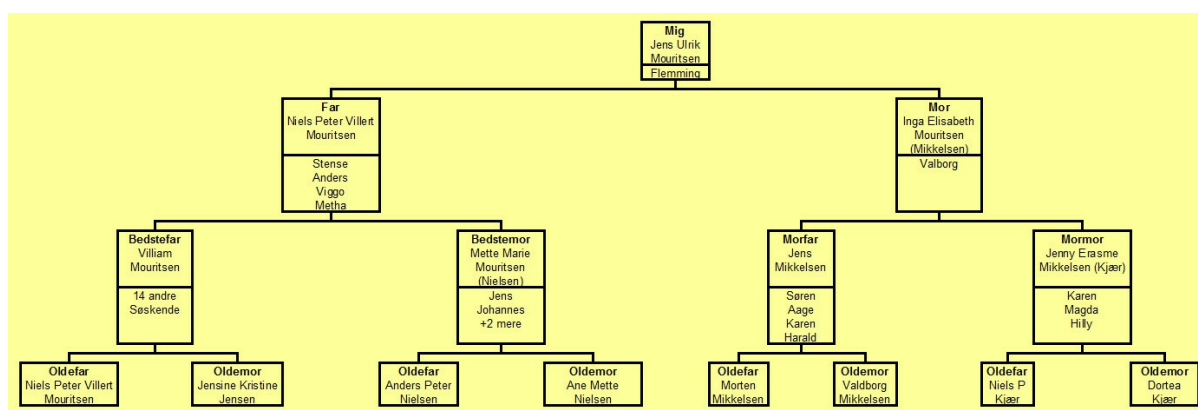
Da jeg selv dukker op i 1946 begynder jeg i højere grad at skrive om de forskellige dele af mit liv, såsom venner, familie, skoler, interesser og så videre.

Jeg slutter omkring 1962 hvor jeg begynder i gymnasiet.

Min familie

Stamtræ

For at hjælpe på overblikket starter jeg med mit stamtræ tilbage til mine oldeforældre. I de følgende kapitler fortæller jeg hvad jeg har kunnet finde ud af om hver enkelt. Nogle har jeg fundet meget om og andre kun navnet. Sådan må det desværre være.

Mit stamtræ ud fra oplysninger fra min far, folketællinger fra 1860 til 1940, kirkebøger og andres udredninger. På de fleste eboglæsere kan stamtræet blive stort ved at langt tryk på billedet eller lignende.

Oldefar Morten

Morten Mikkelsen er født i 1864.

Samme år havde Danmark netop tabt krigen mod Østrig/Preussen og Danmark havde meget brug for noget moralsk oprustning efter dette. "Hvad udad tabes skal indad vindes" blev (i hvert fald senere) et kendt udtryk som forfatteren H.P. Holst stod bag (selv om mange har givet Enrico Dalgas æren for det i forbindelse med opdyrkning af den jyske hede).

Morten blev en mand der i det mindre passer godt til dette udtryk. Efter nogle lovændringer i 1849 skete der henover sidste del af 1800-tallet store ændringer i den måde jorden var fordelt til gårdene på. Gårdene fik

jord omkring gården og mange gårde blev i den anledning flyttet eller simpelt hen bare moderniseret.

Morten var en mand der skabte sig en god rolle i denne proces. Der var til byggerierne brug for mursten i stedet for de simple bindingsværksbyggerier med træ og stampet ler der ellers var almindelige.

Der er jo ler i jorden mange steder i midt- og østjylland og det brugte Morten til at lave mursten med.

Morten udnævnte sig selv som teglbrænder og tilbød så sin assistance til landmændene og andre bygherrer når der skulle bygges. Først og fremmest skulle lergraven og byggepladsen ligge tæt på hinanden. Leret skulle graves op i løbet af sommeren for det skulle ligge vinteren over så frosten kunne forvitte det. Dernæst skulle det æltes ved at lade køer og heste trampe rundt i det om foråret, hvorefter det kunne formes til mursten i træforme, tørres og stables i en firkant der kunne fyres med tørv i den ene side. Dernæst skulle de andre sider dækkes med sand eller jord så stenene kunne blive varme nok. Og der skal en hel del tørv (som jo er gamle græsaflejringer fra moser) til for at brænde murstenene og tørvene skal tørres før de kan brænde. På én brænding kan man lave omkring 1000 mursten, så en typisk gård krævede 7 til 10 brændinger.

Det var en rigtig omstændelig og arbejdskrævende proces og derfor opstod der i sidste halvdel af 1800-tallet teglværker, som kunne gøre processen og arbejdet lettere. I slutningen af perioden var der 2500 teglværker i Danmark.

Morten havde øjensynlig tjent tilstrækkelig mange penge ved markbrændingen til at han også kunne bygge et teglværk og det blev opført i Gammelstrup, hvor der var tilstrækkelig med ler i bakkerne. Morten gik sammen med landmand Anders Dahl, som lagde jord til teglværket og han fik for det 49% af aktierne i værket, som stod færdig omkring år 1900.

Selv om et teglværk er mere effektivt end markbrænding af sten er der stadig mange og tunge processer involveret, bl.a.

- skal leret graves op med håndkraft
- køres til teglværket i hestetrukne tipvogne på skinner
- æltes og formes til mursten i en stor æltemaskine (det eneste maskineri på teglværket)

- køres til tørrehusene med trillebør og tørres
- skilles under tørringen
- køres ind i den store ringovn på trillebør og stables i brændesektioner
- brændes i flere dage med fyring døgnet rundt ovenfra (ingen fyringsautomatik)
- afkøles efter brænding og køres på trillebør til oplagspladsen
- læsses manuelt på hestevognen når murstenene var solgt

Selv om det var hårdt arbejde (og strengt forbudt efter nutidens normer) var arbejdet eftertragtet da der ikke var mange arbejdspladser at få andre steder. Gammelstrup teglværk var da også den største arbejdsplads i området med op til 20 ansatte.

Det gik godt med salget af teglsten og det blev suppleret med en god efterspørgsel på teglrør, som bl.a. blev brugt til de mange dræningsprojekter der var i gang dengang.

I 1911 blev Katrinedal teglværk bygget og det blev i 1923 købt af Gammelstrup teglværk og de to teglværker blev det meste af tiden også drevet sammen.

Det var så den entreprenante del af den historie med Morten som drivkraft.

Morten døde i 1936, men arvtagerne efter ham have ikke samme held med teglværkerne, men herom senere.

Fra folketælingen i 1911 kan jeg se at Morten er gift med Valdborg (født 1874) og at de har børnene Søren (født 1897), Jens (min morfar - født 1900), Aage (født 1902), Karen (født 1904) og Harald (født 1907). Børnene har jeg alle kendt.

Billedet er fra Gammelstrup Teglværk omkring år 1907. Morten står til venstre.

Billedet er taget omkring 1912 og her står Morten til venstre efterfulgt af 9 arbejdere. Foran er Harald, Karen, Aage, Jens og måske Søren (liggende, men jeg synes ikke det ligner ham). Huset er også det min mormor og morfar boede i.

Morten og Vldborg.

Mormor og morfar

I dag hentede jeg Rosa i SFO'en. Hver gang jeg gør det slår det mig hvor uforståelig glad hun er for at se mig. Men så forstår jeg det alligevel lidt for jeg havde det på præcis samme måde. Det var himmelsk at blive hentet og besøge mormor og morfar. Sådan blev det ved til jeg var omkring 14 år og det forsvandt ikke helt før jeg rejste hjemmefra.

Forunderligt og dejligt.

For selv om kærligheden mellem bedsteforældre og børnebørn er næsten uafhængig af tid, sted og verdens goder vil jeg alligevel skrive om dem og deres verden.

Mormor Jenny

Jenny Erasme Mikkelsen blev født i 1902 på en gård ved Østbirk. Hun blev altid sur når vi kaldte hende Erasme.

Faktisk ved jeg meget lidt om min mormors baggrund.

Hendes far hed Niels P Kjær og var fodermester. Moderen kender jeg ikke noget til, men Jenny havde en plejemor Anniken (også gift med Niels P før min tid). Hun var en stor og venlig dame. Selv om hun jo er min stedoldemor er hun aldrig blevet præsenteret som sådan for mig.

Jenny havde 3 søstre, nemlig Karen, Hilly og Magda. Karen har jeg ikke kendt eller hørt om, så navnet er kun kendt fra folketællingen i 1911.

Hilly var gift med Karl Pedersen og de boede på et lille husmandssted i Skade i nærheden af Klovvborg. De boede og levede yderst fattigt i små og dårlige bygninger. De havde 5 børn, nemlig Irma, Betty, Jens Peter, Anne Marie og Niels Arne. Et par gange om året fra jeg var 8 til 12 var jeg på ferie hos dem og det var altid spændende. De ydmyge kår var bestemt ikke udtryk for "laissez faire". Det var en varm familie med god struktur og der var masser af spændende ting at tage sig til da der var en å, et dambrug og anden spændende natur at lege i. Og at fiske i en å i nærheden af et dambrug var jo rigtig godt for ellers kunne der godt være rigtig langt

mellem fiskene. Teknologien på gården var primitiv, men for mig betød det at jeg kunne få lov at hjælpe til med at høste kornet med selvbinder med heste foran - de fleste havde spændt traktoren for og nogle få var gået over til mejetærsker, men så var børnene mere eller mindre bortvist. Indlagt vand og el havde de ikke - el var ellers efterhånden overalt og vand var ved at blive almindeligt. Men de havde noget unikt i køkkenet, nemlig ved køkkenvasken en lille udgave af de håndpumper der ellers havde deres plads midt på gårdspladsen.

Magda boede mens jeg kendte hende i sin egen lejlighed i det store hus på planteskolen som hendes datter Edit også boede i. Hun havde derudover 3 børn, Ruth, Gerd og Bodil. Gerd og Bodil kendte jeg ikke, men Ruth og hendes mand Leon var også med i min inderkreds med børn i min alder (Jens, Knud og Lars) og Sønder Vissing var ikke længere væk end jeg selv kunne besøge dem på cykel.

Edit var gift med John Rolskov og de havde planteskolen i Sønder Vissing. De havde adopteret det ældste af Ruth og Leons børn og han hed også John, så man skulle altid huske det med senior eller junior når man snakkede om dem. Meget mere om familierne i Sønder Vissing senere for far og mor var bedstevenner med Edith og John og jeg med junior.

Morfar Jens

Jens Mikkelsen er som nævnt født i år 1900. Dejlig nemt at huske. Bortset fra at han fortalte at han havde været soldat har han aldrig fortalt noget om sit ungdomsliv. Jens døde i 1970.

Teglværket

Teglværket var omdrejningspunktet om tilværelsen hele tiden. Det var stoltheden over at være medejer af kraftcentret i Gammelstrup, grundlaget for indkomsten til det daglige brød og altså meget vigtig for familien.

Som nævnt ejede de 5 børn efter Morten 51% af aktierne og de blev delt mellem dem. Kristian Thulesen Dahl havde arvet de 49% efter faderen Anders og han var altså den største enkeltaktionær, hvilket senere skulle blive vigtigt. Men så længe de andre kunne enes havde de flertal.

Rollerne blev fordelt så Kristian var regnskabsfører, Jens bestyrede Gammelstrup teglværk, Søren Katrinedal teglværk, Aage og Karen (d.v.s hendes mand Jacob) var brændere. Jens og Søren var også brændere. Harald arbejdede som den eneste ikke for teglværket, men fik alligevel løn som de andre, hvilket var en belastning for økonomien og egentlig urimeligt. Harald havde i stedet en radio- og cykelforretning i byen.

Brændere er dem der på skift fyrer ringovnen ovenfra døgnet rundt. De skal have forståelse for hvor meget kul der skal gives så stenene bliver brændt på den rigtige måde og sørge for at brændezonen i ringovnen langsomt flyttes fremad efterhånden som stenene er færdige. Ganske let, men krævende i erfaring og altså i døgnskift da murstenene skulle fodres med kul i mange huller hver 3. time.

Teglværkerne gav velfærd til alle ejerne. De havde alle bil i begyndelsen af 50-erne, hvilket bestemt ikke var almindeligt, så de hørte indkomstmæssigt til i den øverste middelklasse dengang.

Der blev ikke investeret meget i teglværkerne efter at Morten havde bygget Gammelstrup og købt Katrinedal. Morfar fortalte flere gange om de store teglværker bl.a. nede ved Egersund, hvor de var gået over til oliefyring, der meget bedre kunne automatiseres og brændingen styres mere præcist. Men hverken dette eller ret mange andre moderniseringer blev gennemført i tiden efter Morten.

Igennem 1960-erne blev økonomien svagere da omkostningerne blev højere, billigere for kunderne at hente mursten fra konkurrerende teglværker og leret slap op lokalt og skulle hentes med lastbil længere væk.

Og så skete katastrofen da Harald blev tvunget til at sælge sine aktier. Kristian købte dem og fik bestemmende indflydelse. Det brugte han til at lukke teglværkerne i 1967.

Børnene efter Morten havde sovet i timen og stod efterfølgende uden teglværksindtægterne. Heldigvis var de alle omkring pensionsalderen, så de skulle ikke ud at finde andet arbejde. Skæbnen havde nok været uundgåelig, men nok først en del år senere.

Det at tiden gør en god aktivitet utidssvarende hvis den ikke bringes "up-to-date" i tide er en historie der vil gentage sig mange gange med de virksomheder og gårde jeg kendte i min barndom, f.eks. gårde, mejeriet, jernbanen, frysehusene og butikker. Nogle blev blot for små og andre som frysehusene gjort overflødige da folk fik egen fryser.

Mormor og morfar som familie

Mormor og morfar blev gift i 1923 og de fik 2 børn, nemlig min mor Inga i 1925 og Valborg i 1931.

De havde et behageligt liv med en god økonomi, et hus med centralvarme, fik bil midt i halvtredserne, havde været på en udlandsrejse og så videre.

Og det er mit indtryk at de gjorde meget for at nyde livet og satte familien i højsædet.

Økonomisk var der væsentligt højere til loftet end hjemme hos os, så mange af de ting der giver livet et ekstra krydderi kunne vi få der, så som en sodavand, en udflugt til Lillebæltsbroen, frokost i det grønne i Vestjylland, en badetur til Bredballe ved Vejle fjord eller Vesterhavet, gode jule- og fødselsdagsgaver.

Jens havde været en flittig amatør fotograf, men det var han stort set holdt op med da jeg kom til.

Inga, Jenny og Valborg omkring 1935. Billedet er formentlig taget af min morfar.

Arbejdet på teglværket var ikke så hårdt for Jens som for teglværksarbejderne, men han var meget bundet af det. I Gammelstrup var der 4 brændere og de skulle dække fyringen hver 3 time 24*7 fra marts til jul inklusive sygdom, ferie og så videre. Og derudover skulle alle opgaverne med alt fra at grave ler til læsning af de færdige sten styres så omdrejningspunktet i det hele, nemlig ringovnen, altid havde en ny zone at gå i gang med når den forrige var færdigbrændt. Ringovnen måtte ikke slukkes når den først var i gang.

Jenny havde en stor have, som hun brugte meget tid på at gøre produktiv og præsentabel. Der var altid blomster, frugt og grønt på de tider af året hvor det var muligt. Hun var meget nøjeregnende med at penge, mad og goder blev købt til bedste priser og kun så meget som det var nødvendigt. Den påpasselighed jeg på nogle områder har med penge har Jenny lært mig. Ikke mindst at man ikke køber noget før man har sparet op til det.

Der er en del relative ligheder mellem mormor og morfars hus og det Bodil og jeg har i dag. Det var støre og mere praktisk end det mor og far havde. Det havde centralvarme fra et stort kulfyret komfur hvor vi hjemme havde brændeovne. Og når vi kom på besøg kunne vi altid komme i karbad - sikken en luksus.

Huset var med kælder, stueetage og overetage. I kælderen var der naturligvis opbevaring, men også den nødvendige gruekedel så man kunne få varmt vand til vask m.v. og så var der en kæmpemæssig rulle med store sten så duge og lagner kunne blive glatte efter vask. I stueetagen var der køkken, dagligstue og den fine stue, samt teglværkskontoret, der både skulle klare al administrationen og se præsentabel ud når der kom købere. Overetagen havde soveværelse og gæsteværelse, bad og pulterrum.

I 1948 havde mormor og morfar sølvbryllup, hvor dette billede er taget. Det giver også et indblik i den fine stue, som jo kun blev brugt til gæster. Bemærk de højglanspolerede møbler, plyssofa, stole og klaver. Jeg må være ca. 2 år på billedet.

På et andet område var deres opfattelse af verden uforståelig. Da teglværket lukkede skulle værdierne jo fordeles mellem aktionærerne og Jens fik tilbudt huset til en meget lav pris. Han ville imidlertid slet ikke eje et hus. Han havde altid boet i tjenestebolig og han skulle ikke købe noget hus. Enden på det blev at min mor og far købte huset. "Vi andre" rystede på hovedet. Jens var godt tilfreds med ordningen, men der var måske en sammenhæng mellem dette og de manglende initiativer for at modernisere teglværkerne.

Men en mormor og morfar er et vigtigt krydderi i ethvert barns liv dengang som nu. Og vi elskede at besøge dem på dagsbesøg eller ferie.

Jens døde pludselig af en hjerneblødning i 1970. Jenny døde i 1975 efter længere tids sygdom af lungekræft, som måske kom fra kulfyringen både i køkkenet og teglværket - hvem ved?

Moster Valborg

Min mors søster Valborg havde på mange måder et svært liv.

Som barn var hun for tyk og det havde hun en del komplekser med. Sådan var det stadig da min far lærte hende at kende da hun var i de tidlige teenage år.

Senere blev hun meget tynd som det ses af sølvbryllupsbilledet og hun var den flotte pige i familien.

Da jeg var barn arbejdede hun på bogholderiet ved Horsens Folkeblad. Hun havde problemer med at følge med udviklingen på arbejdet og jeg tror også med mindreværdskomplekser i forhold til kollegerne. Måske blev hun ansat på sin usædvanlig flotte håndskrift (som hun delte med sin far), men med indførsel af bogholderimaskinerne var håndskrift ikke længere en værdsat færdighed. Hun sagde jobbet op og var vist ikke i arbejde igen.

I 50-erne boede Valborg på Sundvej i Horsens, hvor vi har besøgt hende en del gange og jeg har også været på en kortere ferie hos hende der.

Valborgs mindreværdskomplekser tog til med tiden og hun fik større og større psykiske problemer. Hun var vel det meste af tiden i behandling og var i en periode indlagt på Vejle Fjord.

I 1980-erne flyttede hun til Silkeborg i en lejlighed på Lupinvej. Hendes lejlighed var altid yderst sirligt holdt, men næsten ikke brugt selv om hun altid opholdt sig i den. Udadtil og overfor familien (måske bortset fra min mor) holdt hun facaden og var glad for sit hjem.

Hun fik besøg og besøgte den nærmeste familie og opretholdt derved normale familierelationer, f.eks. omkring højtiderne.

Vi vidste godt at Valborg havde det svært, men ingen havde gode bud på

hvordan vi kunne hjælpe.

I 1996 valgte Valborg at slutte livet.

Oldefar på farfars side

Min far har fortalt at hans bedstefar boede i Vrads. Fra folketællingerne i 1930 kan man se at han hed det samme som far, nemlig Niels Peter Villert Mouritsen og han er født i 1845. I 1880 var han gift med Jensine Kristine Jensen og de havde på det tidspunkt 5 børn (Nielsine, Viliam, Valdemar, Thorvald og Katrine).

Oldefar har ejet Ansø Mølle fra 1878 til 1907. Her var der opdæmning af åen og det gav vand til møllen. Men da møllernes monopol på at male korn blev ophævet i 1862 blev det sværere og sværere at drive møllen. Men møllen blev drevet som kornmølle og som traditionen krævede også med skænkestue med mad, øl og snaps. Møllerne var ofte samlingssted for bønderne hvor man kunne udveksle nyheder og sladder. Oldefar havde Ansø Mølle frem til det i 1907 blev solgt til cementvirksomheden F. L. Smidth og Co, som har opkøbt store naturområder omkring Vrads.

Folketællingen i 1860 fortæller at min oldefar på dette tidspunkt var "Tjenestetyende" på Brejnholt Mølle ved Åle. Han var en af fem mellem 15 og 37 år. Oldefar var den yngste og hvorvidt han blot arbejdede der eller var i lære som møller er uvist, men det er jo nok der han har lært sig at drive Ansø Mølle. Folketællingen i 1870 viser at min oldefar på det tidspunkt var møllerkarl på Bjerres Mølle, som på et tidspunkt ændredes fra en vandmølle til en vindmølle.

Ansø Mølle i 2017. Vejen fra Vrads til bl.a. Them gik igennem porten og over gårdspladsen, men det gav vel kun flere kunder til gæstgiveriet.

I 1898 døde Jensine og min oldefar giftede sig derefter med Petrine Nielsine Kirstine Simonsen som han var gift med indtil hun døde i 1915.

Efter Ansø Mølle har min oldefar også ejet en gård ved Arritskov mellem Thorup og Bredlund. Bygningerne er i dag fjernet og jorden er en del af statsskoven.

Ifølge folketællingen i 1930 er min oldefar på dette tidspunkt husmand og har åbenbart tjent 500 kr året før. Sammen med ham bor også Eleonora Kirstine Mouritsen, kaldet Nora. Hun er den yngste af oldefars i alt 15 børn og født i 1909. Hun er ifølge folketællingen husassistent og svagelig. De boede på Store Bredlundvej 9 overfor præstegården. Min oldefar har åbenbart haft en stor omgangskreds for på hans 90 års fødselsdag i 1935 var der over 100 gæster i det lille hus. Min far var med til fødselsdagen og de fleste måtte stå op.

"Nora" skabte stor opstandelse i familien da hun forelskede sig i en omvandrende svend. Men det værste var at hun hævdede 100 kr på sin fars sparekassebog og gav dem til kæresten, som derefter forsvandt.

Oldefar døde i 1940.

Billedet er af min oldefar og taget af præstefrue Hilma Maria Gregersen.

Oldeforældre på farmors side

Min oldemor på bedstemors side hed Ane Mette Nielsen og er født i Sahl sogn i 1869. Hun var gift med Anders Peter Nielsen, som er født i Lemming sogn i 1852. De boede i 1880-erne på en gård i Christianshede hvor min bedstemor Mette Marie Nielsen blev født i 1887. Senere flyttede de til Vrads, hvor de ejede Ryttergården og iøvrigt boede i Vrads til deres død. Ane Mette blev vistnok 94 år. De fik flere andre børn, bl.a. Johannes, som har været skovarbejder i Grane mens jeg har boet der. Han var da over pensionsalderen, men ville ikke stoppe med at arbejde selv om han var frygtelig plaget af gigt.

Bedstemor og bedstefar

Hvor min mormor og morfars liv må siges at have været som de fleste ville ønske det (lige bortset fra det med teglværket) så forholdt det sig på mange måder modsat med min bedstemor og bedstefars (altså farmor og farfars).

Min bedstefar hed Villiam Monberg Mouritsen og han blev født i Vrads Sogn i 1879. Han var gift 2 gange. Første gang i 1902 med Mette Jepoline Petersen, som døde i 1917.

Næste gang blev han i 1919 gift med min bedstemor Mette Marie, der er født i Bording Sogn i 1887. De fik 6 børn. Jeg har kendt min bedstefar, men ikke min bedstemor.

Kristense, kaldet Stence, blev født i 1919 og giftede sig med Leif Samsø. De fik 3 børn, nemlig Inger, Kurt og Villy. Jeg kendte dem alle og har været på ferie hos dem flere gange.

Anders blev født i 1920, men døde i 1928 af meningitis. Far har stadig et minde om Anders da han huggede en fingerspids af far da de var ved at kløve brænde.

Villert, min far, hedder ligesom sin bedstefar Niels Peder Villert Mouritsen og blev født næst i rækken i 1921. Jeg skriver ikke mere om ham her da han har sit eget kapitel senere.

Viggo er næst i rækken og blev født i 1923. Han giftede sig med Ellen og

de fik 2 børn, nemlig Henning og en datter jeg ikke husker navnet på. De boede på et lille husmandssted i Sejet ved Bryrup. Viggo døde i 1978 af meningitis. Jeg har kendt børnene, men jeg har aldrig haft et tættere forhold til dem da de var en del yngre end mig.

Metha er det yngste barn og født i 1927. Hun giftede sig med Ejner og de fik 2 børn, nemlig Jens og Jytte. Dem kendte jeg også og har ofte været på ferie hos dem på deres gård i Hvirring. Efter datidens forhold en rigtig stor gård med mange malkekøer.

Bedstemor Marie

Som nævnt har jeg ikke kendt min bedstemor, men hun havde et hårdt liv med 6 barnefødsler, en mand der drak for meget, dårlig økonomi og et arbejde som vaskekone. Hun har noteret sit arbejde som "Fransk vask" i folketællingen i 1930. Fransk vask er en særlig omhyggelig og besværlig vask med stivning og strygning (f.eks. skjorteflipper og finere linned). I 1925 er hun blot husmor, men det var jo også før økonomien brød

sammen.

Billede af Mette Marie Mouritsen.

Marie er født i Chrisianshede i 1887 og døde i 1932, kun ca. 45 år gammel, af ukendte årsager. Min far mener det var på grund af for mange fødsler og usle livsforhold

Bedstefar William

Min bedstefar har jeg derimod kendt. Der var en verden til forskel på mit forhold til bedstefar og morfar. Jeg har besøgt ham på plejehjemmet og

han var en venlig mand, men jeg har aldrig lavet noget sammen med ham. Men han var sikkert også på dette tidspunkt en træt mand, der havde været igennem meget.

Billede af Villiam Monberg Mouritsen.

Bedstefar var grisehandler og som sådan opsøgte han sælgere og købere af grise. Han arbejdede sammen med Svend Hull, der var kreaturhandler og med en noget større forretning end min bedstefars (Svend stod stadig i telefonbogen over Bryrup i 1957 som hestehandler). De tog rundt til markederne, for der var der ofte mange penge at tjene. På markederne skulle der også drikkes lidkøb, som jo er at bekræfte en mundlig indgået handel med en øl eller snaps - eller 2. For handelsmændene kunne det godt blive til mange genstande i løbet af en dag.

Det gik faktisk godt nok - og ind imellem rigtig godt. Men så kom den økonomiske nedtur i 1929 og alt vendte rundt på meget kort tid. Ingen havde behov for at købe grise og det er ikke nok at kende nogen der vil sælge. Eksporten af grisekød faldt drastisk og fattigdom og arbejdsløshed bredte sig som alle andre steder. Bedstefar kunne ikke længere forsørge familien.

Og hvor de mange lidkøb i starten var udtryk for omsætning og indtjening blev de mange genstande en nødvendighed for at klare dagen og det gik naturligvis ud over familien.

Min bedstefar var gift 2 gange. Første ægteskab var med Mette Jepoline Petersen i 1902, men hun døde i 1917. Der var 3 børn i ægteskabet, nemlig Jørgen, Niels og Signe. Jeg har mødt dem alle, men kun kendt Signe, som boede i Vrads.

Jeg har først erindring om min bedstefar fra 1955 da vi flyttede til Katrinedal. Da boede han på alderdomshjemmet i Bryrup og her boede han til han døde i 1957 af kræft i ryggen. Jeg husker stadig den dag han blev begravet hvor jeg lå hjemme og var syg. Bagefter var der begravelseskaffe hjemme hos os. Børnene fik lov at ønske sig en af hans ting og jeg ønskede at få hans hammer husker jeg - og den fik jeg.

Bedstemor og bedstefar som familie

I 1918 blev Marie og Villiam gift. Desværre ved jeg meget lidt om hvordan familien faktisk fungerede, men 2 døde børn og den dårlige økonomi sidst i 20-erne satte sine spor. Jeg kan heller ikke forestille mig at min bedstefar har været særlig nærværende for familien.

Maden var i hvert fald meget sparsom og ensformig efter krisen i 1929. Ofte var den eneste mulighed rugbrød med sukker og selv om det ikke er værre end franskbrød med syltetøj så er det ikke godt i længden. Ofte havde børnene også kun det tøj de gik og stod i.

Men selv om vilkårene var svære var børnene børn. Og en hel del af de andre børn havde det ikke meget bedre. Og som vi kan se i dag så leger børnene også selv om bomberne falder i området. Og dengang som nu legede de og havde et almindeligt børneliv.

Familien boede i et lille hus på Hovedgaden 46 i Bryrup. Af BBR kan man se at huset i dag er på 110 m² og det er jo ikke meget til 7 - 8 mennesker. Huset kan ses her.

Katastrofen i familien skete i 1932 da min bedstemor døde og uden hende fungerede familien ikke. I et stykke tid prøvede de ældste børn at holde sammen på det, men efter Anders død var de 2 ældste Stence på 13 og far

på 11 og det gik ikke ret længe. Så i 1932 blev børnene sat i pleje eller ud at tjene forskellige steder. Men som jeg senere vil skrive om har de gennem livet haft hinanden som en søskendeflok.

Billedet er fra Viggos 50-års fødselsdag i 1973. I baggrunden fra venstre Leif, Viggo, Villert, Ejner og Herluf (Signes mand). Forrest fra venstre Signe, Ellen, Metha, Inga og Stence. Signe er halvsøster.

Det var hårde tider i starten af 1930-erne med få penge i familierne og ingen sociale ydelser udover fattiggården. Men det er nok på baggrund af familier som denne vi fik velfærdssamfundet.

Den hårde barndom har heldigvis ikke haft katastrofale følger for dem der overlevede for alle havde gode tilværelser, der materielt var godt hjulpet af samfundsudviklingen i 50-erne og frem. Alle der har oplevet de vanskelige tider i 30-erne må have oplevet samfundsudviklingen og den materielle udvikling som meget voldsom. Pludselig kom der biler, køleskabe, radio, fjernsyn og udlandsrejser til næsten alle.

Mor og far

Min mor

Der er åbenbart en tendens til at jo mere problemfrit og almindeligt opvæksten har været jo færre ting er husket og kan skrives ned. Og min mor hører vist til i denne kategori.

Min mor blev født i Gammelstrup i 1925 og hed dengang Inga Elisabeth Mikkelsen.

Mor var en almindelig livsglad og udadvendt pige, der gik til håndbold og gymnastik. Faktisk var der nok heller ikke andet at gå til medmindre man tog helt til Brædstrup.

Og jeg tror hun interesserede sig for det piger gør hvis de får lov. Og film og filmstjerner var absolut et af emnerne. Jeg husker hvordan mor og Valborg var på pulterkammeret og grave bunker af gamle Filmmagasinet frem og under stor ståhej bladede dem igennem. Så dette blad havde hun åbenbart holdt som ung.

Og så boede hun i et hjem med klaver. Ikke nok med det, hun kunne også spille på det. Dog var hun "underdog" i forhold til sin lillesøster. Mange gange når vi var på besøg spillede mor og Valborg for os og de var ret dygtige til det. Højdepunktet var ofte at de spillede et af de 4-hændige numre de kunne. Mormor og morfar kunne ikke spille. Klaveret findes stadig i hos far i Nørre Snede - se sølvbryllupsbilledet.

Mor tog ingen formel uddannelse. Hun fik rigtig fine karakterer i skolen og såvel læreren som hendes forældre foreslog hende at tage mellemskoleeksamen på realskolen i Brædstrup. Det var langt fra alle der fik den mulighed for man skulle både være kvalificeret og have forældre der kunne betale da det var en privatskole. Men det havde mor ikke lyst til og grunden er måske at hun ikke kendte andre der gjorde det og manglede nogle forbilleder blandt voksne eller kammerater.

Så mor nøjedes med folkeskolen.

Min mormor har sikkert været en mor med faste rammer for sin datter. En gang min mor havde været skrap overfor mig og jeg ikke kunne få min vilje, spurgte jeg min mormor om jeg ikke kunne bo hos dem. "I er altid så flinke" husker jeg at have sagt. Men her tog mormor mig kontant i rette og gjorde det helt klart at sådan ville det bestemt ikke være, hvis jeg boede der. Og så foretrak jeg alligevel en venlig mormor når jeg kom på besøg.

Gymnastik- og idrætsforeningerne var vigtige. Dels for at man kunne dyrke de få idrætsmuligheder der var, men nok i endnu større udstrækning for legitimt at komme hjemmefra og møde de andre unge. Og skulle man til bal i forsamlingshuset var et medlemskab af idrætsforeningen nødvendigt (rene forlystelsesetablisser var vist ikke en mulighed og idrætsforeningerne ville jo gerne have medlemsindtægterne). Og mor var åbenbart i den bedre ende hvad gymnastik angår for hun var på Tønnings elitehold. Og det var måske vigtigere end man lige skulle tro, for det gav opmærksomhed hos andre (bl.a. unge mænd), men også mulighed for at komme til de store opvisninger rundt omkring, bl.a. i Horsens for dengang kom man jo ikke sådan lige rundt i landet, især ikke under 2. verdenskrig.

Billedet er et udsnit fra et skolebillede.

Min mor boede på teglværket indtil 1943 hvor hun fik job i huset på planteskolen i Sønder Vissing. Hun havde værelse på overetagen i det store hus og det er muligvis det samme værelse som jeg senere har sovet i når jeg besøgte John (junior).

Min far

Kapitlet her er helt klart det vanskeligste at skrive for mig. Selv om vi i min barndom til tider havde ydmyge forhold er det ingenting i sammenligning med de usle og ydmygende forhold min far var igennem i sin barndom.

Som nævnt er min far født i Bryrup i 1921 og fik det lange navn Niels Peter Villert Mouritsen, men blev altid kaldt Villert, for det var der nok ikke andre der hed deromkring. Faktisk mener min far ikke at de boede i byen på dette tidspunkt, men at han er født på Monjeu (stavemåde usikker), som blev bygget af en Hollænder ca 1 km syd for Kulsø. Her opførte ejeren et stort flot hus (næsten et slot) og plantede skoven i området. Han ejede også et par store gårde i området. Men de havde øjensynlig lejet et værelse ud til min bedstefar og hans familie. Men ellers foregår fars barndom til 11-års alderen i Bryrup.

De boede (i hvert fald det meste af tiden) i huset på Hovedgaden 46 med kun lidt plads til den voksende børneflokk.

Familien levede under ydmyge forhold, men det var mere reglen end undtagelsen på den tid. Men man lærer jo at klare sig med det der er, f.eks. havde far eller de andre søskende ingen cykel. Faktisk var der kun en cykel i familien og der var bedstefars og han brugte den jo i sit erhverv. Men far ventede altid på at min bedstefar kom hjem så han kunne låne den. Bedstefars cykel var jo en stor herrecykel, så når en lille dreng skulle bruge den måtte han hænge ud til siden og have det ene ben igennem den trekantede ramme over til pedalen på den anden side. Hvor der er vilje er der også en vej - ganske bogstaveligt.

En vigtig svømmetur

Som nævnt er børn jo børn og de leger, er kåde og gør ting de egentlig ikke skulle, især når de ikke er under opsyn, hvad børnene ofte ikke var dengang.

I Bryrup ligger også Bryrup Langsø og det var et godt sted at lege uden indblanding fra voksne omend den aktivitet jeg her fortæller om nok ikke var så usynlig.

Om sommeren var det naturligt også at bade i søen når nu det er den sø der er nærmest. En af aktiviteterne var at svømme over på den anden side og tilbage igen, vel en tur på 200 - 300 meter. Det blev ofte en konkurrence om hvem der turde og hvor hurtigt.

Her klarede min far sig udmærket da han havde lært sig at svømme. Men der var jo også nogen der ikke kunne svømme. Til gengæld havde en af

dem opfindsomhed og udstyrede sig selv en sommerdag i 1932 med to benzindunke, som han bandt om brystet som en slags svømmevest. Og så kunne han og de andre ikke-svømmere også svømme over søen - næsten da. For en af dem fik ikke dunkene bundet ordentlig fast og dunkene forskubbede sig og til sidst sad de nede om hofterne så han ikke kunne holde hovedet oven vande og spjættede og plaskede i panik. Den kritiske situation gik også op for drengene på land og far var hurtig til at svømme ud til ham med al tøjet på og bugsere ham i land ved at presse benene ned på den uheldige.

Drengene blev enige om at det var en historie de voksne ikke havde godt af at høre, så det blev holdt hemmeligt.

Men far var jo våd fra inderst til yderst og han gik hjem og skiftede til sit pæne tøj (som var det eneste andet han havde) mens dagligtøjet blev tørret. Det faldt ikke i god jord hos bedstefar sådan at gå i det pæne tøj til daglig og det blev afregnet med et par flade. Den gode forklaring havde børnene jo lovet hinanden ikke at fortælle.

Desværre blev den uheldige dreng syg om natten efter det vand han havde fået i lungerne og han gik til bekendelse.

Næste morgen blev far og de øvrige i familien noget overraskede da der stod en dame i døren og gav far en 2-krone og var meget taknemmelig. 2 kroner var rigtig mange penge, sikkert flere end han nogensinde havde haft på en gang.

Historien slutter ikke her for nogen i byen havde indstillet far som helt (det hedder det) ved Carnegies Belønningsfond for Heltemod og den titel blev han så tildelt samme år. Udover æren var der også en pengebelønning og her havde Overformynderiet besluttet at beløbet først kunne udbetales når far var 21 år - nok en meget fornuftig beslutning i den familie. Normalt får kun ganske få belønningen hvert år.

Den vigtigste del af den historie er sikkert, at far fik tildelingen kort før han flyttede til sin nye skole i Hjøllund. Her var det en prægtig start for en fattig dreng at være kendt fra Bryrup avis med billede og omtale af historien.

28) *Inga Mary Karla Petersen*, 12 Aar gl., af Kastrup. I Juli 1932 reddede hun en 11-aarig Pige, som under Badning fra Stranden ved Kastrup Strandvej var kommet ud, hvor hun ikke kunde bunde.

Fondets Bestyrelse har i August tildelt hende en Belønning af 300 Kr.

29) *Niels Peder Viller Mouritsen*, 11 Aar gl., af Bryrup. I Juli 1932 reddede han en 13-aarig Dreng, som under Badning i Bryrup Langsø var kommet ud, hvor han ikke kunde bunde og ikke kunde klare sig selv.

Fondets Bestyrelse har i August tildelt ham en Belønning af 300 Kr.

30) *Olaf Axel Hilmer Hansen*, 27 Aar gl., Bagersvend, af København. I Juli 1932 reddede han en spirituspaavirket Mand, som en Nat i Selvmordshensigt havde kastet sig i Vandet i Nyhavn Kanal.

Fondets Bestyrelse har i August tildelt ham en Belønning af 300 Kr.

Udsnit fra Beretning for Aaret 1933 om Carnegies Belønningsfond for Heltemod i Danmark

Omplantning og at slå nye rødder

Som nævnt døde min fars mor i 1932 hvorefter familien gik i opløsning og det blev besluttet at far skulle flytte til Bredlund og være hos Marie og Eske Jensen. De havde en lille gård af den ydmyge slags. Det var faktisk den gård mor og far senere købte.

Flytningen er også værd at bemærke. Den dag han skulle flytte fulgtes han med sin far. Det var jo også specielt for hans kammerater, så de drog alle afsted, faderen på cykel og de andre til fods. Under muntert selskab fulgte de med de første par kilometer til Kulsø, hvorefter de vendte om. Resten af turen cyklede bedstefar lidt i forvejen og ventede så på far indtil de til sidst var fremme efter ca. 10 km. Hvad havde de med? - ja ingenting! Far havde kun det tøj han gik i og intet andet. Han havde træsko på fødderne

Marie og Eske var ældre mennesker (Eske var 61 år og Marie 47 år) og fars placering i familien var en mellemting mellem karl og familiemedlem.

Økonomisk var forholdene nok ikke meget bedre end i Bryrup, men det var solide mennesker med struktur på tilværelsen og åbenbart en vis forståelse for hvordan en teen-age dreng skulle håndteres. De havde selv en søn der nu var voksen.

Gårdene var langt hen ad vejen selvforsynende med alting - også tøj og

sko. Der blev strikket flittigt om aftenen og lavet andet småhåndværk. Efter fars træsko var slidt op havde han ikke sko i flere år. Om vinteren brugte han såler af bildæk og et par strikkede uldsokker udenpå. Sokkerne blev godt nok slidte, men dengang kunne man jo bare strikke nye bunde i dem. Om sommeren gik han på bare fødder.

En af fars opgaver var at muge ud ved dyrene inden han skulle i skole. Det var ganske enkelt nødvendigt for at få gården til at løbe rundt og have en tilværelse der.

Maden var spartansk og ensformig. Havregrød var der sædvanligvis nok af, men ellers skulle maden helst være fra gården. Nogle gange var der flæsk i saltkarret (fryser eksisterede jo ikke) og når flæsket var stegt og spist var pandefedt pålæg til rugbrøddet i flere dage.

Og der blev slidt godt på fødderne med eller uden sokker, for der var næsten 4 km til skolen i Hjøllund.

Skolen havde kun et lokale, så de mindste, der var de 3 yngste årgange, gik i skole 4 dage om ugen om sommeren og 2 dage om vinteren. De store, der var de 4 ældste årgange, gik modsat for de skulle jo arbejde på gårdene om sommeren. Dengang gik man jo også i skole om lørdagen.

Papiret blev der sparet på i skolen, så meget skrivearbejde skete på små skifertavler (nogenlunde på størrelse med en stor tablet i dag) og grifler. Da jeg 20 år senere gik i samme skole lå tavlerne der endnu, men jeg har ikke brugt dem.

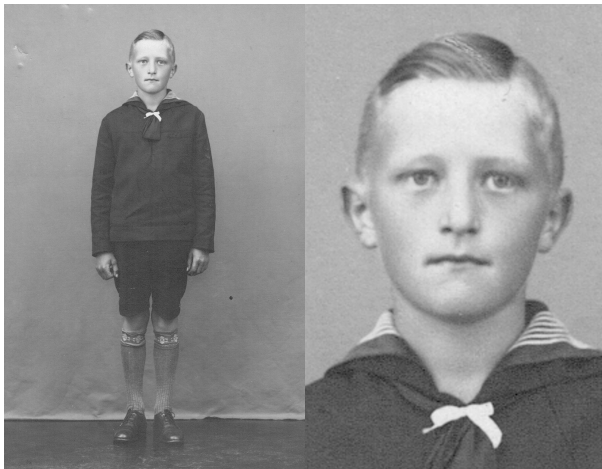
Pædagogikken var speciel i skolen dengang. Lærer Hansen satte de nye elever bagerst og efterhånden som de blev dygtigere end dem foran blev de flyttet frem. Som nyttilflyttet startede far jo også bagerst og i løbet af 2 år nåede han frem til anden række og så ikke videre.

Plejemor Marie havde en hel del med den plads at gøre for hun havde det krav at far skulle passe skolen. Og det gjorde hun sit til. Der var køer på gården og de blev malket 2 gange af Marie hver dag, morgen og sen eftermiddag. Under eftermiddagsmalkningen blev far sat på en skammel ved siden af Marie og hørt i sine lektier, så han var altid nogenlunde velforberedt. Meget af undervisningen dengang bestod af udenadslære, f.eks. salmevers og danmarkshistorie. Derudover kendte Marie åbenbart til moderne incitamentsafslønning, for far fik 10 øre hver gang han rykkede en

plads frem i skolen. Det illustrerer nok hvor få penge der var i smålandbrugenes økonomi, for 10 øre svarer til 3,90 kr i dag og det ville nutidens børn nok ikke gøre sig ret meget umage for.

Jeg vil også nævne at far gik i skole med Poul Emil Madsen, hvis far ejede Store Hjøllund Plantage. Det skulle senere få en vis betydning.

Men der var andre måder at tjene penge på. I forsommeren kunne far hakke roer og for det fik han 2 øre pr. række. Meget lav betaling, men det var sikkert det gården kunne bære at betale.

Sikkert det eneste billede der findes af far som barn, her ved hans konfirmation. Bemærk han har sko på, men de kan sagtens have været lånte.

Far boede hos Eske og Marie indtil 1939. Efter skolen blev han på gården og deltog i gårdens drift og han var derved i stand til at udføre alle de opgaver dyreholdet og markarbejdet krævede, men hvordan man planlægger udviklingen af en gård var nok ikke en af kompetancerne.

Far som ungarl

Det år far fyldte 18 år skulle der ske noget nyt selv om Eske og Marie nødig kunne undvære far. Den første ansættelse var på Vrads Nedergaard kun omkring 6 km fra Bredlund. Ansættelser som karl var normalt fra 1. maj til 30. april. Jeg har ikke noget at fortælle om ansættelsen, men han havde selvfølgelig gode venner og sammen med en af dem kom han frem til at græsset var grønnere længere væk, helt præcist i Gammelstrup, og det skulle bruges når kontrakten udløb.

Vrads Nedergaard har endnu en historie omkring far, idet han i 1969 købte gården da den dagen efter ville gå på tvangsauktion. Ejeren slap derved fra gården uden gæld og kunne lettere komme videre i livet. Reelt var køberen Grane plantage (mere om Grane senere) der gerne ville udvide skoven. Det havde nær kostet far jobbet da skovridderen mente det var hans opgave at købe og sælge skov, men ejerne ville ikke af med far. Fars "aflønning" var billig jord til dyrkning så længe han boede i Grane.

I Gammelstrup var far karl på gårde de følgende 3 år. Jeg har ikke meget information om opholdene, men fra 1940 til 1941 var han ifølge folketællingen i 1940 hos Caroline og Jens Jensen som enekarl sammen med tjenstedreng Simon Sørensen.

Et af stederne var på en gård ved siden af Gammelstrup station og den havde jord på den anden side af vejen ved teglværkshusets have. Øverst oppe havde de en roekule, hvor far jævnligt skulle hente roer til køerne. Landmanden har vist ment at far tog vel lang tid om at hente roer og fandt ud af hvad han fik tiden til at gå med, ja - at snakke med min mor. Landmanden sagde ikke noget til det. Nogle år efter mor og far var blevet gift fortalte min morfar at landmanden havde været på besøg efter det med roerne og anbefalet min far som en ærlig og arbejdsom ung mand og sagt at han godt kunne foreslå far til et giftemål. Når man var i tjeneste var det jo husbond der havde ansvaret og åbenbart også for tyenets fremtid. Det må nok også have været sidste runde for at sådan noget kunne ske.

I 1942 blev far så 21 år og pengene fra Carnegie blev frigivet og de var blevet til omkring 2000 kr, hvilket svarer til omkring 44.000 kr i 2017 - et fyrsteligt beløb for far. Det første indkøb var til forlovelsesringe og det var en vigtig ting at have råd til. Det næste var 2 sæt tøj og det var første gang han havde mere end et sæt.

Introduceret for min mors familie dukkede der nye muligheder op. Mormors søster Magdas datter Ruth var gift med Leon, der var i lære på planteskolen. Og for at gøre sin uddannelse færdig skulle han et år i praktik. Far passede hans arbejde fra 1943 til 1944 og boede i den periode også i det store hus i et værelse på planteskolen - "tilfældigvis" ved siden af min mors værelse. Fru Gad må have lukket øjnene et øjeblik.

Indtil mor og far giftede sig i 1944 boede far i nogle måneder hos noget familie i Nørre Snede indtil han skulle ind som soldat. Imidlertid blev hans årgang aldrig indkaldt, da der var en ophobning af værnepligtige efter at

der under krigen ikke havde været indkaldt nogen. I Nørre Snede levede far af forefaldende arbejde, blandt andet skovede han træ til fjernvarmeværkerne i Aarhus, der ikke kunne skaffe kul på grund af krigen. Her arbejdede han også med at grave brunkul til Silkeborg papirfabrik ved Rørbækvej i Grætttrup og det var netop på jorden til den gård mor og far senere købte i 1978. Gammelstrup teglværk fik også brunkul fra samme brunkulsleje under krigen, men det har far ikke været med til at grave ud. Brunkullet lå her under 10 meter ler og både det og brunkullet blev gravet ud med spade, skovl og trillebør. På nogle af de større brunkulslejer havde man taget gravemaskiner i brug til arbejdet.

Og netop i den periode var min mor til gymnastikopvisning på Bygholm i Horsens. Det måtte min far overvære, så han cyklede hele vejen fra Godrum, hvor han arbejdede, til Horsens og tilbage igen for at se opvisningen - en tur på over 80 km.

Bredlund

I 1944 blev mor og far gift, men forud for det skulle der jo skaffes et indtægtsgrundlag. Mor havde jo ikke færdigheder man kunne leve af. Derimod havde far jo været karl på forskellige gårde i 4 år plus de 6 - 7 år han var hos Eske og Marie. Jobbet som karl skal selvfølgelig skaffe arbejdskraft til gårdejereren, men oplæring i faget er også en del af jobbet - en slags læreplads. Den bedste måde at få en gård på var at arve den fra forældrene, men var jo ikke aktuelt. Det der kom tættest på var Eske og Maries gård og de magtede i 1944 ikke længere at drive gården.

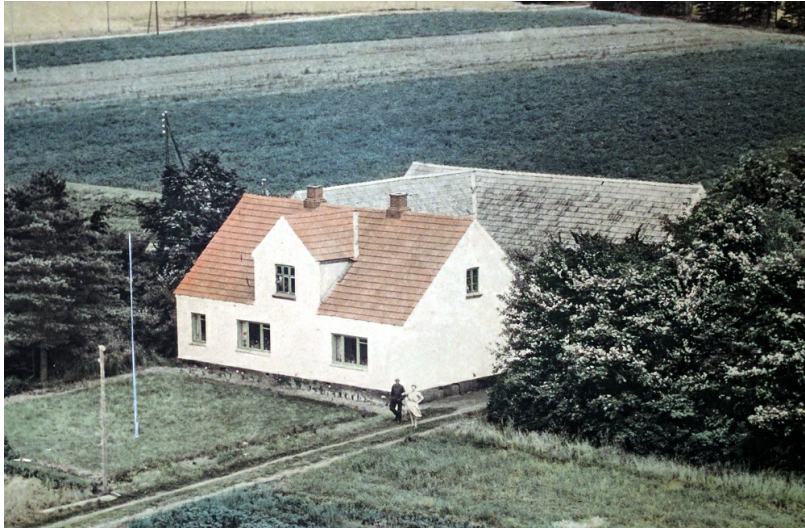
Mor havde en familie med lidt opsparing og den lånte mor og far 25.000 kr til at købe gården for - svarende til omkring 550.000 kr i dag. En ganske god startkapital.

Bredlund blev en tryk ramme omkring familien for her kendte far rigtig mange mennesker og deres bedste venner havde far kendt som karl eller pige på nabogårdene. Mange af dem havde nu arvet gårdene.

Gården bestod af stuehus, 2 udhuslænger og 22 hektar land jord. Stalden var dog alt for lille og der var kun plads til få grise, køer og en hest.

Stuehuset bestod af dagligstue, fin stue, soveværelse, køkken og bryggers. Der var et par primitive værelser på 1. sal. Vand fik vi fra en pumpe midt

på gårdspladsen og der var et das bag ved laden. Der var kakkelovn i stuerne, trækofur i køkkenet og gruekedel i bryggerset. Af de moderne ting var der el i både huset og udhuset, ligesom der i slutningen af 1940-erne kom telefon. Det var en partstelefon, så man delte linjen til centralen med 2 andre, der kunne høre hvad man snakkede om hvis de ville.

Langebjergvej 4, Hampen, som den så ud i 1954. Mor og far ser efter flyet fra Odense Luftfoto. Jeg står i vinduet midt for og Flemming hævder han er i gavlvinduet. Bemærk flagstangen der er tilføjet og vasketøjet der er fjernet.

Telefon som den vi havde i Bredlund (og Katrinedal). Vi havde Hampen nr 58u. Tænk hvilken forskel til en moderne mobil!

Det krævede det meste af en person (dvs. min mor) at holde huset kørende med mad, vask og rengøring. Der skulle kløves og hentes brænde, hentes vand ved pumpen, vandet skulle varmes til opvask, vask og hygiejne. Når der blev slagtet skulle kødet saltes for at holde sig.

Omkring en gang om måneden var der storvask. Det var et ganske stort arbejde der nemt kunne strække sig over flere dage. Tøjet skulle sættes i blød i soda, dernæst vaskes i varmt vand med sæbespånere og til sidst skylles i lunkent vand med blånelse. Noget tøj skulle derefter rulles eller stryges. Skulle skjorteflipper eller manchetter stives var det en ekstra proces, men det gjorde vi vist ikke ret meget i.

Et par gange om året blev der slagtet en gris. Det var også et ganske stort arbejde for al det der ikke blev spist med det samme skulle enten saltes eller henkoges. Mange grøntsager blev også henkogt.

Udover det var der vist kun plads til at passe hønsene og malke køerne for min mor.

Det viste sig hurtigt at tiden arbejdede imod sådan en gård som de havde købt. Eske og Marie havde levet yderst spartansk og der var ved at komme nye tider efter krigen og ind i 50-erne hvor der var brug for flere penge til forbrug. Vennerne i de større gårde havde udvidet dyreholdet og fået maskiner til markarbejdet. De havde købt bil og meget andet. Det kunne mor og fars gård ikke matche.

Efter krigen var der stadig mangel på brænde og der var et moseområde ved grænsen til Palsgård Skov. Det kunne bruges til at grave tørv, som så blev tørret på marken og solgt. Tørv blev skåret ud i mursten store stykker og brugt i kakkellovne og komfurer. Flere år efter salget af tørv var stoppet havde vi tørv som vi selv brugte.

Men tørvene blev udkonkurreret af kul og koks da det igen blev muligt at importere kul og så måtte der jo andre initiativer til. Et af dem var dyrkning af jordbær. Det gik meget godt, men tiden efter krigen var nok ikke den bedste når de skulle afsættes. Til gengæld blev erfaringerne med jordbær dyrkning meget værdifulde senere og blev et stort bidrag til økonomien i Grane og Nørre Snede.

Ellers var det de traditionelle aktiviteter med malkekøer, grise, korn og kartofler der bidrog til opretholdelse af livet. Markarbejdet med kun en hest var en udfordring. At pløje, harve og så 22 hektar med hest kan næsten ikke lade sig gøre. Der var brug for noget mekanisering og der blev da også installeret malkemaskine og købt traktor i 1954. Traktoren var af mærket Saxon og produceret i Danmark. Den var vist OK, men savnede det der senere viste sig at blive meget vigtig, nemlig selv at kunne løfte

maskinerne og lave kraftoverføring til maskinerne bagved. Traktoren var billig men løste også kun halvdelen af opgaven. Han skulle i stedet have købt en brugt Ferguson.

Der var også meget manuelt arbejde i marken. Når kornet skulle høstes skete det de første år med en slåmaskine og negene blev så bundet i hånden, dernæst stablet til tørring på marken og til sidst kørt ind i laden for senere at blive tærsket så korn og strå blev skilt. Senere kom selvbinderen, som selv bandt negene. Mejetærskeren nåede ikke til Bredlund mens mor og far boede der. Tilsvarende var der meget manuelt arbejde med at dyrke kartofler og roer, men der var ikke nogen vej udenom da dyrene jo skulle have noget at leve af om vinteren.

Når alt kom til alt kunne de ikke leve af gården, især fordi udhusene var for små til at udvide enten griseholdet eller antallet af malkekøer. Et forsøg var at købe et stykke engjord ved Vrads Station. Her havde de en flok kvier gående, men kvierne havde svært ved at klare sig uden dagligt tilsyn, så engen blev solgt i 1949 for 900 kr. I dag er der dambrug og put&take fiskeri på stedet.

En anden mulighed for at supplere indtægten ville være at have deltidsarbejde udenfor gården. Det var imidlertid ikke så let. Eneste mulighed var at få daglejerjob hos andre landmænd, men de havde jo kun brug for arbejde når mor og far havde mest travlt på deres egen gård.

Det var ikke muligt at få skovarbejde eller andre organiserede job uden at være medlem af fagforeningen og den optog ikke medlemmer der ejede jord - ifølge far en regel Stauning havde indført.

Far fandt dog en udvej og gik i kompagniskab med med en skovarbejder ved navn Karl. Han havde lidt svært ved at organisere arbejdet og her kunne far hjælpe. Alt arbejdet var på akkord, så det var ikke noget problem at Karl pludselig kunne lave tre gange så meget. Ejeren Poul Emil Madsen, der også var skovfoged, fandt naturligvis ud af det, men han var øjensynlig ligeglad. Lønnen delte de ligeligt og begge fik mere ud af det. Der var ingen maskiner til rådighed. Træer skulle fældes og kortes op med økse og håndsav. Næppe sundt i ret mange år.

I 1954 tog mor og far så den beslutning at fremtiden ville være bedre et andet sted. Gården blev solgt, men tiderne var ikke optimale, det lykkedes kun at afvikle gården så hver fik sit og de 25.000 kr blev leveret tilbage.

Især bygningerne var for små til at gården kunne blive rentabel.

Det var så første gang mor og far oplevede at udviklingen og øget velfærd også betyder at noget bliver urentabelt. Det skulle mange år senere gå på samme måde for deres mere velhavende venner. Alle deres gårde er i dag også nedlagt og jorden solgt fra. Teglværkernes lukning har jeg omtalt tidligere. Og det er som økonomerne siger også udtryk for at stilstand er tilbagegang.

Katrinedal

Fra Bredlund flyttede vi til Katrinedal fra 1954 til 1958. Mor og far lejede det halve af huset Sølyst af Edel Pedersen. Der var noget mindre plads og kun et soverum til 4 personer. Udstyret var nogenlunde det samme som i Bredlund med kakkelovn, træfyret komfur, das og gruekedel i kælderen samt pumpe til vand i haven.

Sølyst i Katrinedal i 2017 og det ser stort set ud som dengang. Vi boede i venstre del.

Mor skulle nu kun passe huset, men med teknologien midt i 50-erne kunne det også godt være svært at få tid til andet.

En ting blev dog lettere. I Velling var der et andelsfrysehus, så nu kunne kød og grøntsager frys ned. Slut med saltkar og henkogt kød og grøntsager. Og den halve gris gjorde sit indtog.

Far havde aftalt med morfar at arbejde på Katrinedal teglværk og han gik derfor ned for at tale med Søren om tingene. Jo - det kunne nok godt lade sig gøre, men først til marts når teglværket startede op igen efter vinterpausen.

Der måtte så en ny plan til. Katrinedal havde ikke meget at byde på hvad angår regulære arbejdspladser andet end mejeriet og dambruget. Så far snakkede med Poul Emil om at få arbejde i skoven. Og her var far heldig

på 3 punkter. Poul Emil kendte far fra skolen i Hjøllund og samarbejdet med Karl havde også efterladt et positivt indtryk og endelig skulle et stort skovområde tilhørende Monjeu tyndes ud så de resterende træer kunne få plads til at vokse sig store. Far tog jobbet og de næste ca 24 år var det hovederhvervet. Monjeu er jo stedet hvor far mener han er født.

Det gik åbenbart godt for da far var færdig med Monjeu var der andre opgaver.

Nu er skovarbejde jo ikke blandt de vellønnede job og far havde overtaget kartoffelkullen med foderkartofler fra gården i Bredlund. Det måtte bruges til at supplere indtægten lidt. Han lejede så en bygning i nærheden af sin bror Viggo i Sejet og satte et hold svin ind der. Så hver morgen og aften kørte far forbi for at røgte grisene. Det var lidt primitivt for der var ingen brønd i nærheden, så vandet måtte hentes i en bæk ved siden af huset.

Far arbejdede alene i skoven og det tror jeg passede ham godt - ikke mindst landmænd er vant til det. Og han var heldig ikke at arbejde i statsskovene. Nu kunne han nemlig som en af de første i området købe en motorsav som erstatning for det hårde arbejde med håndsaven. Det var et monstrum fra Husqvarna på 17 kg. Kæden skulle drejes når der skulle saves nedad for at korte stammerne af da karburatoren skulle stå vandret. Der er stor forskel til en moderne motorsav på højst 5 kg. Arbejdet blev ikke så meget lettere, men man kunne nå mere på den samme tid. Det gav væsentlig større indtægt da al arbejde var på akkord. Der var også nogle arbejdsopgaver i skovene deromkring der næsten kun kunne udføres med motorsav, f.eks. at fælde store egetræer, så det gav lidt ekstra interessant arbejde og opmærksomhed.

Endelig havde far fundet et job og teknologi så han kunne følge med udviklingen i samfundet.

Statsskovene ventede længe med at indføre motorsave da både arbejderne og "staten" var imod. Arbejderne var bange for at jobbene forsvandt og staten syntes at de bredere kæder gav for meget spild når stammerne skulle kortes af.

Til gengæld kan min far nok takke motorsaven for sit store høretab. Det var der ikke nogen der tænkte på dengang.

Den bedre økonomi gjorde det muligt at få en bedre bolig. Dengang

støttede staten arbejderes mulighed for at få et lille hus i landområderne med arbejderboliglån. Det var billige lån, men med stramme krav til bl.a. husenes størrelse. Teglværket ville godt sælge en grund til formålet og far gik i Bryrup Sparekasse for at snakke med bestyreren om finansiering af byggeriet. Poul Emil var i sparekassens bestyrelse og han var der tilfældigvis da far kom derned. Da han jo både var arbejdsgiver og potentiel långiver blev han involveret. Han mente imidlertid at far slet ikke skulle bygge, men i stedet have pladsen som plantør i Grane Plantage. Det var blevet ledigt efter Kristian Stærmoses død.

Men før jobbet kunne blive en realitet skulle mor og far godkendes af Alice Bruun, som ejede halvdelen af skoven og det var hende der bestemte. Hun var kontorchef i finansministeriet hvilket var et meget sjældent syn dengang. Så frk Bruun startede Volvoen og kørte fra København til Katrinedal for at tage familien i øjesyn. Lejlighedens fremtræden måtte styrkes lidt så mor og far måtte ud at købe nye stole så frøkenen havde noget ordentligt at sidde på. Stolene er der endnu! Frk. Bruun var tilfreds og jobbet blev aftalt.

Ikke alle var tilfredse. Stærmoses kone mente at sønnen skulle have jobbet, men det ville Poul Emil ikke anbefale for sønnen havde ikke så godt fat om tingene. En dag da far var hos slagteren i Bryrup for at købe leverpostej mødte han fru Stærmoses. Hun skældte i en fuld butik far højlydt ud og spurgte hvordan han i alverden kunne finde på at tage jobbet for næsen af hendes søn. Far syntes selvfølgelig det var meget pinligt og set fra hans plads havde han ikke søgt noget job. Pladsen som plantør i Grane var åbenbart eftertragtet, for fru Stærmoses var ikke den eneste der synes nogen i familien skulle have det, f.eks. fars morbror Johannes.

Grane

Pladsen som plantør i Grane i 1958 var udgangspunktet for mange forbedringer for familien og mor og far boede der til 1978.

Huset på Torupvej 5 var væsentlig større end det i Katrinedal og det var lidt bedre udstyret. Nu kunne Flemming og jeg få et værelse hver og der var plads til stuer og soveværelse i stueplan. En væsentlig forbedring var at der var indlagt vand. Det var jo en tjenestebolig og Grane betalte for forskellige moderniseringer af huset med bl.a. nyt køkken og centralvarme med oliefyr. I starten havde vi stadig ikke køleskab, men i stedet var der et

helt køkkenskab, som med et elevatorarrangement kunne sænkes ned i kælderens så indholdet kunne holdes lidt køligt.

Grane plantørbolig i begyndelsen af 1960-erne. Ikke meget er ændret til i dag. Folkevognen er mor og fars første bil.

Vi boede nu i fantastisk natur med 1. classes udsigt til Rævsø. Grane har i den ene ende Grane langsø og i den anden ende Tingdalen, hvor et af tingstederne i Tyrsting Vrads Herred ligger midt i et lyngområde. Man kan stadig se tingstedet på en høj med stenene man sad på. I dag er store dele af det fredet. Ulempen var selvfølgelig at det lå afsides med mere end 1 km til nærmeste nabo og mere end det dobbelte til børn vi kendte.

Rammerne for min far var også gode. Den primære opgave var at være nærværende i skoven og tage initiativ hvis der skulle ske noget uønsket og ellers have skoven som arbejdsplads med træfældning, plantning og pasning af de ca 500 ha skov.

Når træet var fældet og evt. skåret i stykker skulle det fragtes til en vej hvor der kunne køre lastbiler. Det var indtil far kom til sket efter aftale med en ekstern. Far fik lov at overtage opgaven med hjælp fra Claus. Den var meget effektiv og langt mere fleksibel end en traktor på den tid så det var også en god indtægtskilde.

Claus omkring 1961 i en mere afslappet rolle

En væsentlig sidegevinst ved jobbet som plantør var at der hørte lidt

landbrug til huset og der var plads til grise, høns og hesten Claus.

Grise havde far jo forstand på i forvejen og stalden blev fyldt med ca. 40 grise. Senere også med ca. 10 udendørs søer der boede i halmhytter året rundt. De kom kun ind når de fødte smågrise for de kunne ikke tåle kulden. Med grise i stalden kunne man jo bede Gunner Munk om at slagte en gris. Han kom så på sin Ferguson traktor med slagtekarret og klarede det grove. Og heldigvis var der også et frysehus i Vrads, så svinekød var nu altid en mulighed i husholdningen. Senere kom jo køleskab og fryser til og så blev det endnu lettere.

Ellers dyrkede far mest korn til grisene og kartofler til salg.

Ind imellem blev andre aktiviteter også forsøgt. Et af de mere spektakulære var peberrodsprojektet. Et år konstaterede far at peberrod var blevet meget dyre. Så han så en forretning i at dyrke peberrod. Så familien blev sat i gang med at lægge peberrod vandret i jorden. Senere skulle de 2 gange tages op for at fjerne overflødige toppe og rødder. Det var et kæmpearbejde. Desværre var der andre der havde fået samme ide og de havde allerede gode kontakter til at afsætte rødderne. Så de eneste peberrod der blev brugt var dem vi selv brugte. Til gengæld er peberrod meget livskraftig, så far havde fornøjelsen af dem mange år efter.

Mere held var der med jordbær dyrkningen. Det var nu nemt at afsætte jordbær til både private og handlende. Eneste betingelse overfor de handlende var, at hvis de ville have jordbær, så skulle de også købe kartofler resten af året. Far havde helt styr på jordbær dyrkningen blandt andet fra opholdet på planteskolen i Sønder Vissing og dyrkningen i Bredlund. Udover korrekt pasning og gødsning er rigelige mængder vand en forudsætning. Det sidste leverede Rævsø. Så i de kommende år blev jordbærarealet udvidet flere gange og til sidst blev der leveret op til 1500 bakker jordbær om dagen i højsæsonen. Så fra at plantørboligen var et meget stille sted svirrede det i jordbærsæsonen med plukkere fra tidlig morgen til sen aften. Der skal mange personer til at plukke 1500 bakker jordbær og det er jo ikke godt vejr hele tiden. Det var ikke svært at skaffe plukkere selv om polakker ikke var på mode i Jylland endnu.

Vi havde en flot udsigt fra stuen og haven. Billedet er fra starten af 1960-erne og taget nedenfor haven. Den lyse plet på den anden side søen er badepladsen. Søen og søbredden er i dag fredet.

I 1961 blev der så råd til en brugt folkevogn. Det var en stor beslutning og en lettelse da beslutningen var taget og mor og far blev fejrede det med en stor bøf på en restaurant. Det havde de formentlig heller aldrig gjort før. Bilen var selvfølgelig praktisk til mange ting, ikke mindst kunne far nu levere jordbær direkte til de handlende. Ja og gav så selvfølgelig familien meget mere fleksibilitet.

Hvor min mor havde været fuldtids husmor i Katrinedal blev den rolle gradvis ændret i Grane. Mor har aldrig brudt sig om at arbejde for andre men hun fandt sig godt til rette ved at arbejde indenfor familiens rammer. Det var i første omgang landbrugs og gartneriaktiviteterne, men senere også i skovbruget. Der kom små motorsave og dermed værktøj der passede mor godt til det mindre tunge skovarbejde. Officielt var det far der havde arbejdet og aflønningen, men mor var faktisk i mange år en af få kvindelige skovarbejdere i Danmark.

Nogle gange om året var der andre forpligtigelser. Det var når ejerne skulle på ferie i deres sommerhus ved strandkanten af den nu fredede Grane Langsø. Så skulle huset gøres rent og eventuelt varmes op, og det skulle sikres at adgangsvejen kunne forceres med andet end en traktor. Ejerne blev behandlet som små konger, især Alice Bruun, men det var nok betalingen for at have gratis bopæl med mange muligheder for bierhverv. Og mine forældre kom godt ud af det med ejerne, bl.a. boede et af de halvvoksne børn i en periode hos os. Jeg tror også ejerne på et eller andet niveau var tilfredse med at stedet var aktivt og ikke blot bosted for en skovarbejder.

Der var også megen hype om jægerne når de et par gange om året var på jagt. Det var landsretssagfører Hedegaard der havde jagten og han kom typisk med 10 - 15 jægere. Hedegaard var en mand med stor respekt og

myndighed omkring sig, men som gæst var han meget venlig. Far blev inviteret med på jagterne, men han har aldrig været jæger, så vores andel i jagterne bestod i at servere frokost. Det gjorde mor meget ud af og hun fik mange hurraråb for det. Far havde en ide om at en del af jægerne mest kom for frokosten, hvor der heller ikke blev sparet på de små klare. Mors frokost var nok også bedre end at indtage madpakken på et skovdige. Men Hedegaard var også en mand der vidste hvornår han stod i moralsk gæld til folk. Hedegaard inviterede nemlig mor og far til sin 50-års fødselsdag på Ejer Baunehøj. Her fik mor pladsen ved højbordet ved siden af Hedegaard mens far fik en ydmyg plads, men det var nok et uvant selskab for mor. Desuden fik mor og far klaret ejendomshandler af Hedegaard 2 gange kvit og frit.

Hvis det ikke lige var fordi mor og far havde 2 børn der ikke kom ud at tjene eller i lære med noget praktisk havde økonomien været god. Men 2 børn der fik lov til at "læse videre" var en betydelig omkostning for en arbejderfamilie. Samfundet ændrede sig kun langsomt hen mod at betale for skolegang og transport, så mor og far måtte betale for bøger, skolepenge og transport for mig allerede fra mellemskolen i Silkeborg (svarende til fra 5. klasse) og også opvarmning af skolen i gymnasiet.

Hvor Bredlund havde været kampen for at overleve og Katrinedal stedet hvor det lykkedes at vende udviklingen, så var Grane mulighedernes sted, hvor mange ting kunne lade sig gøre, uden dog at træerne blev mere end 30 meter høje. Dog inderst inde var det altid et drøm hos mor og far om at have egen gård og være uafhængig.

Min far i 1996 på gården på Rørbækvej ved Nørre Snede. Altid i gang med et eller andet, her at indhegne juletræer. Flemming i baggrunden.

Mor og far som familie

Udover at de fleste danskere i almindelighed hadede tyskerne og krigen, var den til stort besvær for unge kærestepar. Det var svært at komme rundt og der var udgangsforbud efter kl 20:30 efter samarbejdspolitikken ophørte i 1943. Men livet gik ikke i stå af den grund - det blev bare mere besværligt. Krigen forhindrede således heller ikke at mor og far giftede sig i 1944.

De slog sig som nævnt ned i Lille Bredlund og satte som mål at krigen og de magre tider ikke skulle ødelægge deres gode liv. Så de nød de billige glæder. Bl.a. har mor fortalt at noget af den luksus de havde råd til var havregrød kogt på mælk i stedet for vand for det var en luksusudgave de enkelte gange havde smagt før. De blev noget overraskede over at opdage at i længden smagte havregrød kogt på vand meget bedre.

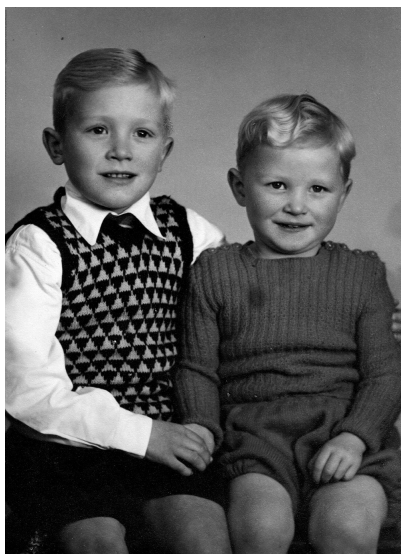
Børn blev de jo også til idet jeg blev født i 1946 og Flemming kom til i 1950.

Jeg vil ikke skrive meget om familien her, men i stedet beskrive det som en del af mit liv i det næste kapitel. Selv om livet i Bredlund er det der ligger længst tilbage er det den tryggeste del af min barndom, men set fra et udviklingsmæssigt synspunkt var det nok godt vi ikke boede der længere end til jeg var 9 år.

Min barndom

Mit navn er SU

Jeg fik navnet Jens Ulrik Monberg Mouritsen og det var min mors beslutning. Der havde jo i Danmark været en udbredt praksis at børnene fik navne fra forfædrene og nogle gange, som med min far, præcist det samme som min oldefar på bedstefars side, nemlig Niels Peter Villert Mouritsen eller hans bror Anders Peter med samme navn som min oldefar på bedstemors side. Helt så galt gik det ikke for mig. Jens har jeg vel fra min morfar Jens og oldemor Jensine og Monberg har jeg fra min bedstefar og Ulrik ved jeg ikke noget om. Det ikke helt så almindelige var, at jeg blev kaldt "Jens Ulrik" og ikke bare f.eks. Ulrik. Dog var der åbenbart kommet en trend i denne retning i fyrreerne for flere af mine kammerater havde det på samme måde.

Mig og Flemming omkring 1952.

I de første år havde jeg selvfølgelig ingen problemer med mit navn, men det havde Flemming til gengæld. Han forsøgte ihærdigt at sige mit navn, men nærmere end "SU" (fra Jens Ulrik) kom han ikke. Det var også helt i orden hvis ikke den lille lort stædigt og vedvarende udbredte navnet til alle han og jeg kendte. De syntes selvfølgelig det var et spændende og nemt navn og sådan blev det i både Bredlund og Katrinedal.

Senere fik jeg tilkæmpet mig mit navn igen, men rigtig godt blev det aldrig for nu følte jeg altid det tog al for lang tid at præsentere mig og var altid lidt misundelig på Ole og Ib.

Personlighed skaber mennesker

Jeg tror 3 ord dækker det meste, nemlig livsglad, nysgerrig og genert.

Jeg havde ikke ret mange forbehold til livet og følte altid der kunne komme noget godt ud af det, så de fleste mennesker oplevede mig som smilende og imødekommende. Jeg tror altid min tilgang til livet var "hvis bare lige ... så ..." og så er de jo bare at overkomme en eller anden situation eller tilstand, så bliver alt bedre.

Jeg var overdreven nysgerrig og det falder jo i god tråd med livsglad. Når det kom til at få noget at vide eller noget jeg ikke forstod (og det var der meget af) så var genertheden pist borte. I de første 10 år var min mor ofte flov ved at være sammen med mig på fremmede steder, for jeg gik i direkte kontakt med togføreren, præsten, togrejsende eller brugsuddeleren hvis jeg troede de kunne fortælle mig noget interessant.

Genert og tilbageholdende var jeg derimod hvis det var mig der var den der skulle udbrede et budskab eller en holdning medmindre jeg var meget sikker og velforberedt i min sag. Det var til tider en problematisk egenskab i skolen og er iøvrigt stadig gældende her omkring 60 år senere.

Så selv om nysgerrighed og generthed kan synes hinandens modsætninger kan de fint passes ind til hinanden.

Sproget samler og skiller

Jeg er vokset op med midtjysk. Ikke i den mest utrerede form, men som en tydelig dialekt, som ikke bare var en anden udtale, men med andre ord og sætningskonstruktioner, f.eks. den velkendte forskel at sige "æ bur" i stedet for "bordet". Når man mødte mennesker andre steder fra skulle der virkelig lyttes efter og tales langsomt. Det værste at forstå var sproget i fiskebyerne ved Vesterhavet og det mest foragtede var det forfinede sjællandske sprog.

Men det midtjyske var et fint sprog for det var det næsten alle talte - ja bortset fra præsten og andre immigranter.

Min tilpasning mod rigsdansk skete i flere trin gennem mellemskolen, fjernsynet, gymnasiet og flytningen til Aarhus.

Men processen var vanskelig efter jeg kom i skole i Silkeborg. Jeg boede stadig i det midtjyske og med de samme naboer og kammerater, der i det store og hele ikke havde ændret sprog. Det var en skizofren oplevelse, der ikke blev mindre med tiden, og det udviklede sig som når man prøver at håndtere 2 sprog i et miljø, hvor der er dansk- og engelsktalende til stede samtidig. Helt grotesk kunne det blive når jeg f.eks. talte med 2 personer, hvor den ene var en midtjyde jeg kendte og den anden fremmed, så kunne jeg skifte fra sætning til sætning til stor morskab for begge.

Men sjællænderne vandt jo slaget ved hjælp af fjernsynet og i dag har jeg kun min far at tale midtjysk med (og han synes vist ikke det er ordentligt midtjysk).

Kammerater skaber fællesskab

Gode kammerater skal man værne om og det gælder ikke mindst når der typisk er 1 km mellem husene eller gårdene. Når man så yderligere stiller krav om at kammeraterne skal være på alder med en selv og synes om hinanden, ja så kan udvalget blive meget begrænset. Sådan har betingelserne været under hele min opvækst.

Inden jeg kom i skole var der yderligere den begrænsning at jeg ikke selv kunne besøge mine venner, så de skulle enten transporteres til mig eller jeg skulle køres på cykel til dem. I praksis blev det mest til Karl Aage, der boede på en stor gård som Elly og Jens sognefoged ejede og Bent, som boede på nabogården hos Edel og Jens Martin. Både Karl Aage og Bent havde mindre søskende, så de blev ofte inddraget når legen skulle blive til noget større. Men meget af tiden gik med at udforske gårdene om omgivelserne og at prale af et eller andet.

At have kammerater i Bredlund betød også at man blev inviteret med til de mindre søskendes fødselsdag og så kunne vi godt blive 10 - 15 børn. Der var et sæt af børnelege som blev gennemspillet hver gang. Det var sanglegene som Bro bro brille, Jeg gik mig over sø og land, Tornerose og

Tinge-linge-later. Der var som regel en voksen med til at få tingene til at glide. Dernæst var der ofte boller og lagkage. Jeg håbede så ofte at de var løbet tør for den hjemmelavede saft for så havde de nok købt sodavand, der dengang altid var appelsinvand. Til sidst var der mere fri leg som Antonius, Sparke dåse eller To mand frem for en enke. Der var næsten altid nogen der blev ked af det, men det tog vi os ikke så meget af.

Jeg skulle altid passe på ikke at blive uvenner med mine kammerater og i hvert fald ikke alvorligt når udvalget var så lille. Skete det kunne der godt blive ret stille og så kedede jeg mig. Her kunne min mor godt blive ret træt af mig og belære mig om at passe godt på sine venner og se at blive gode venner igen. Heldigvis skete det samme jo ofte på den anden side.

Selv om jeg i 1954 flyttede til Katrinedal bevarede jeg kammeraterne i Bredlund - ja der var kun 2 - 3 jeg havde tætte relationer til - for nu var vi store nok til at tage cykelturen på ca 12 km. Det holdt helt til efter gymnasietiden.

I Katrinedal kom kun 2 venner til, nemlig Eigil og nabopigen Lis. Der var flere børn i byen og jeg ved egentlig ikke hvorfor de ikke kom i spil. Måske havde jeg travlt med mange andre ting for jeg havde gang i flere fritidssysler og travlt med at tjene penge til at supplere de magre ugepenge. Men skolen gav jo en del flere kammerater, idet børnene fra Bryrup også gik i Velling Skole, men det var ikke venskaber der holdt ud over den tid jeg gik i skole med dem. Men skolekammeraterne gav spændende muligheder og jeg fik besøgt mange hjem og steder i området. En unik ting var at øverst i Vellingskovene var der en røverhule. Det var et dybt og stejlt hul i skoven, hvor overleveringerne fortæller at en flok røvere havde holdt til. Det var perfekte rammer til at lege Røvere og soldater i når man var en større flok.

Jeg boede ca. 4 år i Katrinedal og i Grane knyttede jeg ikke ret mange nye venskaber for jeg var begyndt at gå i skole i Silkeborg, så tiden hjemme var ret begrænset. Men jeg havde mange relationer til andre børn i området når vi f. eks. spillede håndbold.

Der var et problem ved at bo i et miljø langt væk fra skolen, nemlig at være nærværende i lang nok tid. Jeg fik mange bekendte i Silkeborg, men kun en enkelt rigtig ven, Frede, og han boede i Kragelund vest for Silkeborg. Ham besøgte jeg en del gange. Overnatning var så nødvendig og det gav jo tid til at komme tættere på hinanden. Jeg tror aldrig Frede

besøgte mig, måske havde han ikke råd til billetten til Vrads for han boede også i en familie med meget beskedne rammer.

En rigtig røverhistorie

Søerne i Grane var meget rene fordi de er grundvandssøer og uden tilløb. Derfor er der kun meget få fisk i søerne. Derimod er der mange flodkrebs, som ejerne har sat ud for mange år siden. Der gik rygter om at der kom nogen og fangede krebsene om natten. Rygtet sagde at krebsene kunne sælges for 5 kr stykket og at man kunne fange 200 på en aften. Det svarer til omkring 13.000 kr i 2017, så det må siges at være en god dagløn. Karl Åge, Flemming og jeg havde snakket om at det var for galt at de stjal "vores" krebs, så en fredag aften i sommeren 1961 bevæbnede vi os med lommelygter og gik på krebsetyvejagt. Vi gik først ned til Rævsø, men der var aldeles stille. Lidt slukørede gik vi om til Grane Langsø. Da vi var tæt på søen hørte vi nogen komme gående i vandkanten og vi kunne høre dem snakke. Vi var lige ud for en stor stabel træ, så vi kunne ikke lige komme væk, så vi blev opdaget. Heldigvis havde vi en god historie klar om at vi var på natorienteringsløb og det lød vel troværdigt for vi var i træningsdragter. Derefter gik vi ind i skoven og de "mistænkte" forsvandt fra os. Vi var ikke itvivl om deres formål for de havde lygter, ketchere og sække med. Vi var blevet advaret om at det ikke var så heldig at overraske krebsetyve, men der var jo heldigvis ikke sket noget. Vi tog hjem og ringede til landbetjent Beck i Brædstrup og han havde mod på lidt spænding en fredag aften, så han dukkede op 30 minutter senere. Så blev vi desværre koblet af, idet Beck og far gik ned til Rævsø, hvor der gik en og fangede krebs. Efter lidt afhøring i vores køkken tog Beck manden med. Hvad den anden person vi mødte blev af ved vi vi ikke.

Transport gør verden større

Da jeg var barn var transport ofte en aktivitet der var forbundet med besvær og omkostninger. Når vi f.eks. fra Bredlund skulle besøge mormor og morfar i Gammelstrup var det først på cykel til Vrads Station (7 km), dernæst med toget til Gammelstrup Station og så en frisk spadseretur på 1 km til teglværket. Alt ialt temmelig besværligt med 2 børn. Og utallige gange er både Flemming og jeg faldet i søvn hen over styret på mor og fars cykler på vej hjem igen. Der var jo ikke et eneste gadelys fra stationen, op

til Vrads, ud på landet, og gennem skovene. Jeg husker stadig den fantastiske fornemmelse når man om aftenen kørte ned i Tingdalen hvor luften pludselig var 5 grader koldere og igen varmere på den anden side.

Men den anden vej var det lidt mere festligt for så hentede vi mormor og morfar på stationen i hestevogn. Og en enkelt gang i kane fordi der var for meget sne til hestevognen.

Turen med tog var meget hyggelig. Banen gik oprindeligt fra Horsens til Bryrup og var i 1929 blevet udvidet fra Bryrup til Silkeborg som et beskæftigelsesprojekt. De første år kørte vi i gamle togvogne med diesellokomotiv og det er de vogne der står på stationen i Vrads i dag. Ved højtiderne kom damplokomotivet også i brug og det var virkelig stor og imponerende teknologi, ikke mindst når toget startede fra stationen i en sky af damp. Senere var det primært skinnebusserne der blev brugt og de var ikke nær så spændende.

Billedet er fra veteranbanen.dk og viser banens gamle lokomotiv og vogne på Vrads station.

Men uanset vogntype var der altid et særligt liv i togene. Da jeg nåede skolealderen husker jeg især min benovelse over de fine og dygtige børn der brugte toget til og fra Brædstrup Realskole. Det var utrolig fascinerende, men mor fortalte jo at det kun var de dygtigste børn der kunne gå der. Men jeg satte mig altid i vognen så jeg nøje kunne følge med i hvad de lavede.

Efter 1954 blev togturene sjældnere for da købte mormor og morfar en Austin - jeg tror en model A40. Det var nok blandt de første generationer efter biler som de høje Ford T, der næsten altid var sorte. Nu kunne de fås i fine farver og deres eksemplarer var gråblå. Og tekologien var bedre for morfar påpegede, at nu skulle der ikke længere skiftes olie for hver 1200

km, men kun hver 2500 km - i dag kører nogle biler 50.000 km mellem skiftene. Så ikke alene var indkøbet dyrt, men også vedligeholdelsen. Mormor og morfar skulle ikke længere hentes og af og til blev vi hentet - sikken luksus.

Austin A40 nogenlunde i den farve mormor og morfar havde.

Udover at det var meget praktisk med en bil i familien, så åbnede den også op for en helt ny type adspredelse, nemlig en søndagstur - enten til et aftalt sted eller bare ud i det blå. Familien Danmark havde hurtigt fået udviklet en tradition for hvordan det foregik. Der skulle gerne spises frokost i det grønne og det var i praksis på en rasteplads. Til dette hørte et kuffertbord med 4 klapstole og en stor madkasse med hylder til smørrebrød. Varm suppe kunne mormor også levere i nys opfundne termoflasker med bred åbning. Sådan husker jeg alle søndagsturene, men måske kørte vi ikke om vinteren. Og vi kom over årene langt omkring fra Aalborg Zoo, Vesterhavet, Bredballe Strand, Ejer Bavnehøj, Lillebæltsbroen og Odense. Vi elskede det - ikke mindst den is vi ofte fik når vi var fremme.

Da skoletiden nærmede sig trængte en alvorlig udfordring sig på. Jeg skulle lære at køre på cykel inden jeg skulle i skole. Det skulle jeg gerne have lært inden, for ellers skulle jeg gå de 4 km til skole i Hjøllund. Færdighederne skulle gerne være sikre for turen foregik på Hovedvej 13, hvor der faktisk allerede dengang var meget trafik, ikke mindst med kølebiler til Sydeuropa. Dog havde jeg ingen cykel, så bedste alternativ var mors damecykel. Det lykkedes at komme op at køre, men jeg kunne ikke komme af uden at vælte, så turen gik ad grusvejene for så at vende et sted med tilstrækkelig bredde. Kartoffelkullen var så i en periode endestationen for her kunne jeg vælte forholdsvis blødt i halmen. Endelig fik jeg min egen brugte cykel, som vist var en gave fra mormor og morfar, og så var det ganske let at cykle.

Cyklen blev for mig hvad far og mors bil er for børn i dag. I 7-årsalderen kunne jeg besøge vennerne i Bredlund og havde en aktionsradius på 30 km når jeg skulle besøge familien i Rask Mølle eller til de mange håndboldstævner der blev holdt rundt omkring. Cyklen har jo den store fordel at den ikke involverer voksne, hverken til at køre bilen eller bussen.

Cyklen var meget vigtig for både Flemming og mig da vi var flyttet til Grane, så vi begyndte at spare op til en ny. I sommeren 1959 havde vi sparet sammen og købte 2 næsten ens cykler til 425 kr stykket. Vi var pavestolte over dem både fordi vi selv havde sparet sammen til dem og fordi de var langt bedre end de gamle. Nu var der både gear, håndbremsen og flot lakering.

Fra Grane skulle jeg til Silkeborg på skoledage. Først skulle jeg de 3 km til Vrads Station omkring kl 6:30. Her var det heldigt at den sidste kilometer gik nedad for det gjorde ofte udslaget for at nå toget. Det var både pinligt at fortælle skolen at jeg var kommet for sent og irriterende at vente et par timer på næste tog. Togførerne var som regel flinke at samle de sidste op ved vejoverskæringen hvis det ikke skete for tit. Morgentoget var fyldt med en blandet flok af skolebørn og arbejdere, så det var vigtigt at få en plads da man som regel skulle stå op fra Them. I Silkeborg en frisk lille tur på 700 m. Om eftermiddagen var der bedre plads i toget. Især blandt børnene opstod der her et fællesskab og mange ting kunne diskuteres og følges op dagene efter. Mange fik sig en lur efter skoledagen og så var det heldigt at både de andre børn og togføreren vidste hvilken station eller stoppested et sovende barn skulle af ved. Vi der havde månedskort kunne godt en gang imellem tuske os til at fortsætte til trindbrædtet ved Kulsø eller Bryrup - og tilbage igen uden at betale. Toget blev en institution tæt knyttet til skolen og gymnasiet. Da Flemming i 1968 fortalte at toget var lukket forstod jeg næsten ikke hvordan han kunne gøre gymnasiet færdig, men det lykkedes trods alt.

Skinnebussen, her ved Them station, var et tog med dieselmotor og manuel gear som i en bus (på den tid). Banen åbnede i 1875 fra Horsens til Brædstrup, i 1899 til Bryrup og i 1929 til Silkeborg. Den lukkede i 1968.

I fjerde mellem, altså i 1961, besluttede jeg at spare på togpengene og cykle de 20 km til skolen i Silkeborg. Turen er lidt mere udfordrende end man lige ser, for den går jo over dybe dale enten ved Vrads Sande eller i Katrinedal. Jeg var rigtig godt tilfreds med den form jeg her kom i, men måtte også sande at reparationerne på cyklen både var dyre og besværlige selv om jeg reparerede den selv. Så efter 3 måneder var jeg igen med toget.

Skolegang er vejen til fremtiden

Hjøllund skole

Min skolegang begyndte i *Hjøllund skole* i april 1954. Det startede i april fordi skoleåret gik fra april til marts og måske fordi skoleåret så sluttede kort før karlene og tjenestepigerne skrev kontrakt fra 1. maj, når de var færdige med skolen. Skolen havde kun én lærer, nemlig hr Hansen, og ét lokale til eleverne i alle 7 klasser. Til gengæld gik man i skole 6 dage om ugen. De 3 yngste klasser gik der 4 dage om ugen om sommeren og 2 dage om vinteren. De sidste 4 klassetrin gik modsat. Det må have været noget af et arbejde at være lærer under sådan en ordning. Jeg gik der til efteråret 1954, hvor jeg flyttede til Katrinedal. Som tidligere nævnt var det den samme skole og samme lærer som min far gik hos i 1930-erne. Men pædagogikken må være ændret lidt for vi rykkede ikke længere fremad efterhånden som vi blev dygtigere, men Hansen dikterede bare hvor vi skulle sidde. Jeg husker ikke disciplinen som særlig hård og afstraffelse var ikke hårdere end nødvendig, men den var vist noget strammere hos de store elever. Faciliteterne var primitive, men vi havde læse og regnebøger, kladdehæfter, salmebog og et par rullekort i lokalet. Udendørs var der et græsareal hvor vi kunne lege og spille bold i frikvartererne. Jeg husker ikke vi havde gymnastik, men ekstra bevægelse var ikke en nødvendighed dengang.

I 1954 var der næsten total solformørkelse i Danmark. Hr Hansen havde fortalt os om det på forhånd og sværtet glas over et stearinlys til os inden det oprandt. Heldigvis var det en skoledag og heldigvis kunne vi se solen. Vi var blevet behørig advaret om ikke at se på solen og det var en stor oplevelse. Ingen fik så vidt jeg ved øjenskader. Og far fortalte da jeg kom hjem, at hønsene var gået ind for "natten" da solformørkelsen kom.

Hr Hansens underviste os især i dansk og regning og i mindre grad i historie, geografi og religion. Og hans metoder må have virket ganske godt for jeg kunne nogenlunde læse og regne efter de 7 måneder jeg gik der og var forud for de andre elever i *Velling Skole* da jeg startede der, selv om de gik i skole 6 dage om ugen.

Velling yngste klasse

I Velling skole var skoleåret som i Hjøllund fra april til marts, men her var der 2 klasselokaler så både de små i 1. til 3. klasse og de store fra 4. til 7. klasse kunne gå i skole samtidig. Jeg startede i slutningen af 1. klasse og her var det frk Berg der svingede taktstokken. Jonna Berg havde en noget blødere tilgang til undervisningen så dansk og regning havde ikke helt så fremtrædende en plads i hverdagen, men der var jo også mange flere timer om ugen at fordele dem over. Så jeg husker det som at religion og historie havde en meget mere fremtrædende plads. Derudover er det mit indtryk at eleverne fik lov at "kunne det de kunne" og at der ikke var så markante mål der skulle nås i undervisningen. Min far har også haft frk. Berg i skolen omkring 24 år tidligere og Flemming ca. 3 år senere end mig.

Det var egentlig bemærkelsesværdigt at Velling Skole med kun to klasselokaler kunne rumme alle skolebørn i området, herunder Bryrup, men i 1962 byggede kommunen en centralskole i Bryrup og så var rammerne pludselig nogle helt andre.

I Velling var udendørsfaciliteterne ligesom i Hjøllund, nemlig et græsareal. Her var der dog i sommerhalvåret idræt og somme tider fælles med de store klasser. Vi havde enddog udtagelseskonkurrencer i 60 meter løb, længde- og højdespring, så de bedste kunne komme til idrætsdag i Silkeborg. Jeg tror ikke jeg var med i den gruppe. Udenfor konkurrencerne var det nok rundbold der var mest populært både med og uden lærerens organisering.

Frk Bergs privatliv kendte vi ikke noget til. Hun havde åbenbart som ung været forelsket i en ung mand, men hendes far modsatte sig at de blev gift. Mange år senere - også senere end min skolegang i Velling - døde faderen, hun blev pensioneret og giftede sig så med sin ungdomskæreste. Måske ventede hun til pensionisttiden for at undgå at en gammeljomfru, der giftede sig så sent i livet, ville få for meget opmærksomhed i skolen. Da frk Berg var ung kunne familiefaderen godt have ganske meget at sige om fremtiden.

Velling skole ældste klasse

Det 4. skoleår foregik så i den ældste klasse og jeg havde ikke forestillet

mig andet end at jeg blot skulle gå der til 7. klasse. "Blot" skal ikke forstås som at jeg ikke syntes det var noget særligt, for jeg havde stor respekt for de skrappe krav og større disciplin der var i den ældste klasse - altså 4. - 7. skoleår. Læreren her hed Møldrup Hansen og set fra min stol en mand man skulle have respekt for. Jeg husker det som at han stille og roligt fik lært os alle de ting man nu skal lære i folkeskolen og at der var meget mere undervisning i fag som historie og geografi. Han brugte også mere moderne undervisningsmetoder som lysbilleder og en sjælden gang film, men det skulle doseres med omtanke for ellers sov det meste af klassen inden fremvisningen var færdig. Børn dengang var meget fysisk aktive og så kunne en undervisningstime med dæmpet lys let ende i en morfar selv om det udtryk ikke var kendt dengang.

Der var langt mere velbestemte krav til færdighederne i ældste klasse og det var jo ikke alle elever der opfyldte dem. Vi var vel alle uforberedte engang imellem, nogle var det hele tiden og andre magtede slet ikke stoffet. De 2 sidste grupper blev håndteret ens, som regel med en lussing. Det skete slet ikke i alle timer, men engang imellem for at skærpe vores interesse. De elever der ikke ville eller kunne tage ved lære af en lussing fik også en tur med spanskrøret. Det skete ikke ofte, men med stor dramatik. En enkelt gang kunne hr Hansen heller ikke styre sig selv og det endte med at spanskrøret knækkede på Ib's ryg. Jeg kendte jo godt nogle af de yngre det gik ud over og i dag ville skolepsykologen nok have større opmærksomhed på hjemmet end barnet eller sørge for ekstra hjælp til barnet. Vi snakkede flere gange om at det var for groft og at han ikke havde lov til at slå os, men faktisk blev lærernes revselsesret først fjernet helt i 1967. Når det er sagt er det mit indtryk, at vi børn faktisk havde en vis forståelse for at afstraffelse ikke kunne undgås hvis vi skulle have ro i klassen og lære noget. Sjovt hvor den slags opfattelser kan ændres med tiden.

I slutningen af 4. klasse, altså vinteren 1958, spurgte hr Hansen klassen om hvem der skulle i mellemskolen. Han fortalte lidt om hvad mellemskolen var og at kravene var noget højere end her. Selv havde jeg ikke megen kendskab til mellemskolen ud over at nogle af de spændende børn vi mødte i toget til Gammelstrup gik i mellemskolen på *Brædstrup realskole*. Der blev noget stille i klassen, men 3 rakte hånden op. Da læreren var færdig med at notere deres navne rakte jeg også hånden op. Hr Hansen så lettere overrasket på mig og spurgte om det var noget jeg havde snakket med min mor og far om. Jeg tror forældrene til de 3 andre havde snakket

med hr Hansen i forvejen. Nej, jeg havde ikke snakket med mor og far og så regnede jeg med at det emne var uddebatteret. Jeg besøgte en kammerat på vej hjem fra skole og sidst på eftermiddagen kom jeg hjem og så at der holdt en fremmed cykel udenfor huset. Det var så hr Hansen der var på besøg for at få afklaret hvad det der med mellemskolen var for noget. Jeg har virkelig sjældent følt mig så pinlig berørt. Både fordi jeg havde hidkaldt mig lærerens opmærksomhed i den grad og fordi mor og far slet ikke vidste noget om hvad der foregik. Efter lidt snak frem og tilbage blev det besluttet at gå videre med sagen, men for mor og far var det jo en alvorlig ting, for det var dyrt at have et barn i skole i Silkeborg, såvel til skolegang som transport. I løbet af foråret kom jeg til skriftlig og mundlig prøve i Silkeborg og det endte med at jeg blev optaget i mellemskolen på *Søndergades Skole* i Silkeborg. Mellemskolen skulle vise sig at blive det mest afgørende retningskifte i min skolegang. Så tak til hr Hansen for en god måde at håndtere sagen på.

Mellemskolen på Søndergades Skole

Mellemskolen var lige noget for mig. Ikke at jeg var specielt dygtig, men vi blev undervist i mange spændende ting såsom botanik, matematik, fysik, kemi, musik, tysk og engelsk. Og så var der lærere tilknyttet det enkelte fag og de var langt mere engagerede og målrettede end jeg var vant til.

Det der først gjorde indtryk var de store fysiske rammer. Faktisk var der 2 sammenbyggede skoler, nemlig Søndergades skole, som jeg gik på, og Østre skole, som var en grundskole - eller fri mellem som det også hed. Der var jo flere hundrede elever på skolen så skolegården summede af aktivitet i en grad jeg aldrig havde oplevet. Når vi skulle ind stillede vi op i geledder i skolegården og vi blev så kaldt ind en klasse ad gangen. Og i den store aula på 10 * 10 * 10 meter mødtes vi alle hver morgen til morgensang og beskeder.

Søndergades skole med aulaen bag det store vinduesparti.

Lærerne på skolen har haft en enorm indflydelse på mit liv. Her et par generationer senere føler jeg stadig at de har fodret mig med brugbar viden, f.eks. at asbest og rygning er farlig og at der findes en drivhuseffekt på kloden. Selvfølgelig var pensumlæren også vigtig, men vi fik ofte megen viden udover dette. Så for en dreng med en indbygget nysgerrighed var mellemskolen i Silkeborg et hit. Jeg fik ikke høje karakterer, dertil var kulturkløften og interessen for alt det andet jeg også skulle nå for stor.

Fysik var også et af vores nye fag og det synes jeg var vældig spændende. Jeg synes vi havde en kreativ lærer der både lavede og fik os til at lave mange spændende forsøg, f.eks om varmfylde. Senere fik vi også kemi og med det var jeg helt fortabt. Jeg besluttede efter et stykke tid at jeg ville være kemiingeniør og med den beslutning var al usikkerhed om fremtiden afklaret. Jeg fortæller senere hvordan jeg udviklede min interesse for kemi i fritiden.

Planen om at blive kemiingeniør skulle gå over realeksamen og derefter forberedelsesprøven til kemistudiet på *Polyteknisk Lærestalt* (nu DTU). Kemi har en stærk binding til latin hvad navne og processer angår så jeg besluttede i 4. mellem at tage den lille latinprøve. Min dansklærer spurgte mig hvorfor jeg dog gjorde det for han mente ikke jeg var sprogstærk nok til at tage prøven og den var ikke et krav til det jeg ville. Den lille latinprøve var kun obligatorisk hvis man skulle i sproglig gymnasium. Men stædighed er en af mine kompetancer og jeg kæmpede mig igennem prøven så jeg kunne hovere for min dansklærer. Men uden hans provokation havde jeg måske slet ikke bestået latinprøven. Så tak til ham også.

Det var ikke alene omkring kemi jeg var en nørd. Når nu jeg skulle blive

ingeniør tænkte jeg at jeg ligesågodt nu kunne vænne mig til at bruge regnestok, for sådan en blev brugt af mange videnskabsmænd. Så jeg købte en DIWA regnestok. Hvad er en regnestok? - en erstatning for lommeregneren, der jo først blev opfundet i 1970-erne, så man kan gange og dividere ligeså let som at lægge sammen og trække fra. Herudover kunne denn regne kvadrater og kvadratrod ud samt en masse andre ting jeg ikke forstod endnu. Regnestokken består af forskydelige linealer med talrækker logaritmisk indgraveret. Jeg brugte den meget, men først i gymnasiet blev den et værktøj i matematik og fysik. Jeg har min regnestok endnu - i læderetui og med mit navn i guldtryk.

Min klasse i 4. mellem (kopi af kopi)

En junidag i 1962 da jeg var 14 år stod jeg så glad med mit mellemskoleeksamensbevis i hånden uden for klasseværelset og skulle egentlig hjem. Så meldte tvivlen sig pludselig. Hvad nu hvis jeg ikke kunne bestå optagelsesprøven til Polyteknisk Læreranstalt. Dumpede jeg der havde jeg sat alt på et brædt og kunne ikke bruge min uddannelse til noget (set ud fra mine interesser). Tog jeg studentereksamen kunne jeg både komme på Polyteknisk og læse kemi på universitetet, ja og en masse andre ting. Jeg blev så bekymret at jeg gik op til rektor, der hed Victor og havde fødselsdag samme dag som mig og Niels Bohr, og forelagde ham problemet og spurgte ham om det ikke var bedre at gå gymnasievejen. Rektor tog fluks telefonen og ringede til Karen Lang og overbeviste hende om at jeg skulle i gymnasiet. Det tog ialt 10 minutter og et par dage efter var jeg optaget på *Th. Langs Gymnasium*. I modsætning til de andre elever slap jeg for at diskutere med mine lærere om jeg var god nok til at komme i gymnasiet. Og min mor og far var på vej til at blive endnu fattigere uden de var blevet spurgt. Men de tog det heldigvis pænt. Og

mange tak til Victor og Karen.

Billedet har jeg taget i 1960-erne. Her var der både seminarium, øvelsesskole, almindelig skole, realskole og gymnasium. Ofte i konflikt med kommunen, der betragtede Langs som de fines skole.

Mellemskolen og senere gymnasiet var meget forskellige fra skolerne i Hjøllund og Velling, men én ting var de enige om, dagen skulle startes med morgensang.

Margrethe gik en klasse om

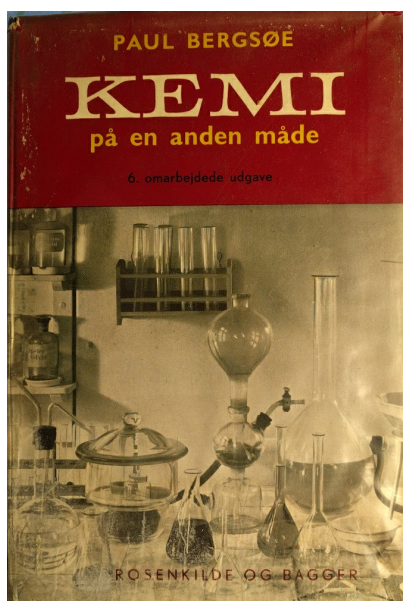
Margrethe Vestergaard var datter af den største gård i Velling og jeg havde gået i klasse med hende siden jeg kom til Velling skole og hun var den eneste i klassen der fulgte med mig til mellemskolen i Silkeborg. Vi kom her til at gå i samme klasse. Hun var en god kammerat og jeg betragtede hende som lidt dygtigere end mig - i hvert fald i mellemskolen. Da vi skulle i 2. mellem var hun der imidlertid ikke mere. Hun skulle gå en klasse om og over i 6. klasse i den nye skoleordning der afløste mellemskolen. Jeg spurgte hende hvorfor, men det var der ikke noget klart svar på. Senere fortalte min far at han havde hørt at hendes far havde taget hende ud af mellemskolen og over i den nye skoleordning. Årsagen var at man i den nye ordning fik betalt transport til skolen. Min far var dybt forarget, for han mente nok familien havde råd til at betale de tusinde kroner rejsen kostede. Jeg priser mig lykkelig for at mine forældre ikke var så kreative.

Kemi er verdens byggesten

Kemi har optaget en meget stor del af min tid fra omkring 1960. Skolen og især min fysik- og kemilærer har hele skylden for det. Dels blev fysik og kemi videregivet på en utrolig spændende måde og dels var jeg jo som nævnt meget nysgerrig og modtagelig for noget nyt.

Da jeg ikke synes vi fik nok undervisning i kemi begyndte jeg at søge efter andre kilder. Faktisk tror jeg vi fik mere end de fleste klasser, men mere vil have mere. Første trin var at opsøge biblioteket i Silkeborg hvor jeg i starten kun havde adgang til børnebiblioteket. Der var godt nok ikke meget om kemi, men den smule der var blev grundigt fordøjet. Dernæst fik jeg lov at bruge voksenbibliotekets hylder med decimalklasser 53 og 54 (fysik og kemi) og her var der mange timers læsestof.

Jeg begyndte også at anskaffe småbøger om kemi, men de var dyre for mig. Det største spring var at jeg i julen 1960 fik *Paul Bergsøes* bog *Kemi på en anden måde*, som var udkommet året før i 6. udgave. Bogen har "dedikationen" *Til selvstudium af uorganisk kemi* og det var lige noget for mig. Bogen er en moppedreng på næsten 450 tætskrevne sider med teori om grundstoffer, kemikalier og radioaktivitet, processer, industrianlæg og anvisninger til forsøg. Jeg har bogen endnu og jeg er ærlig talt lidt overasket over at jeg som 14-årig kunne kapere indholdet. Jeg købte mange andre bøger om fysik og kemi, bl.a. af Niels Bohr.

Mit eksemplar af Kemi på en anden måde.

Her stoppede legen ikke for jeg begyndte også at bygge et kemisk laboratorium oppe på loftet op ad Flemmings værelse. Måske var han ikke tryk ved det, men jeg er jo altså storebror. Og jeg fik bygget ret meget op. Min hovedleverandør var *Struers Kemiske Laboratorium* i Studsgade i Aarhus. Jeg bestilte ad flere gange alt muligt i udstyr og kemikalier som om jeg var enhver anden virksomhed som blot havde en afdeling for kemi. Jeg bestilte alt i kolber, reagensglas, glas- og gummirør, termometre, samt

en vægt der kunne veje med 1/1000 grams nøjagtighed. Og alt muligt i kemikalier fra uskadelige salte over koncentreret saltsyre, svovlsyre og salpetersyre til metallisk natrium. Egentlige giftstoffer kunne jeg ikke skaffe. Jeg tror jeg havde ca 60 kemikalier pænt opstillet i ens glas og flasker. Jeg købte en hel kasse glas til makrelsalat på en fabrik i Silkeborg så kemikalierne kunne opbevares sikkert og præsenteres på en pæn måde. Udover hvad jeg havde købt i forvejen brugte jeg næsten alle de 1500 kr (knap 19.000 kr i dag) jeg fik i konfirmationsgaver på at bygge laboratoriet op. Jeg har stadig kvitteringer for nogle af indkøbene.

Jeg brugte al grejet til at eftervise en masse forsøg - både fysiske og kemiske.

Da jeg kom i gymnasiet viste det sig også at mit laboratorium var bedre udstyret end deres (omend deres var mere strømlinet på nogle områder).

Interessen for kemi varede ved til afslutningen på 1. del af kemistudiet på *Aarhus Universitet* hvorefter datalogi tog over.

Det er næppe muligt at bygge et tilsvarende laboratorium i dag med alle de sikkerhedskrav der gælder for private.

Fritidsjob er vejen til overlevelse

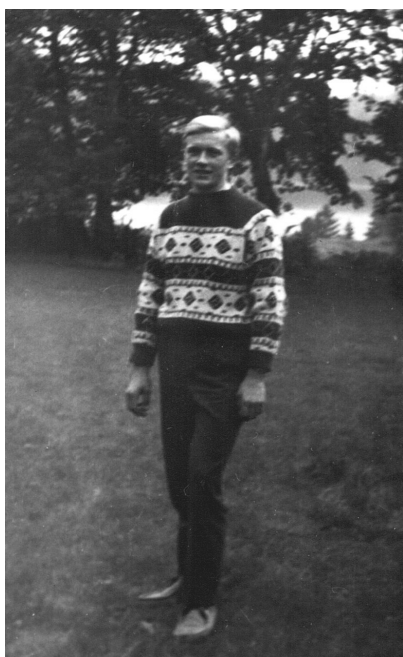
Som mange andre børn på den tid fik jeg lommepenge af min mor og far. Ganske, som for de fleste, kunne de slet ikke slå til, så efter vi var flyttet til Katrinedal begyndte jeg at interessere mig for at tjene lidt ekstra. Det var nu ikke så let for jeg var kun 8 år, så der gik nogen tid inden det kunne blive til noget mere end de få ting jeg kunne aftale med min mor.

Første organiserede fritidsjob blev salg af ugeblade til områdets kvinder (for jeg har vist ikke fået solgt et eneste eksemplar til en mand). Jeg meldte mig som sælger af 2 ugeblade - nemlig Søndags-BT og Billed-Bladet fra Berlingske. Så jeg kørte 2 gange om ugen rundt i området og solgte bladene. Forlaget havde jo annonceret med hvor meget sælgere kunne tjene og jeg så allerede 100-kronesedlerne hænge på træerne. Det var desværre ikke i omegnen af Katrinedal, så fortjenesten var meget mindre. Derudover var der 2 faldgruber, nemlig at huske at sende de usolgte forsider tilbage, for ellers kom man selv til at betale for dem, og koner der havde fået kredit og ikke betalte som aftalt. Ja - velkommen til den

virkelige verden. Mest upopulær blev jeg dog hos både nabokonen og min mor for nabokonen havde ikke betalt i over 3 måneder. Det var jo et problem for det var jo mine sparepenge der måtte lægge ud. Derfor puttede jeg en regning i en kuvert og gav hende den. Hun blev mægtig sur og det blev min mor også. Naboen betalte sin gæld til min mor som derved blev involveret. Jeg fik mine penge og havde en kunde mindre.

Det næste fritidsjob hang sammen med mellemskolen. Som nævnt interesserede jeg mig meget for fysik og kemi. Derfor var jeg flittig besøgende på biblioteket og meget spørgelysten overfor bibliotekarerne, som jeg efterhånden kendte rigtig godt. En dag blev jeg spurgt om jeg ikke ligeså godt kunne tjene lidt penge når jeg alligevel var så meget på biblioteket. Jeg brugte så megen tid fordi jeg ofte skulle vente på næste togafgang. Så jeg fik et job hvor jeg 2 gange om ugen satte bøger på plads til en ganske høj løn sammenlignet med hvad jeg ellers kendte til. Personalet fik kaffe og kage hver eftermiddag og når de var færdige var der altid en kage til mig. Sikken en luksus. På samme tid var jeg noget uforstående over at jeg ikke blev anset for personale og alligevel lettet over ikke at skulle forholde mig til nogen der sikkert havde helt andre interesser. Biblioteksjobbet var jeg vældig tilfreds med og jeg havde det til jeg var færdig med mellemskolen og sagde op da jeg regnede med gymnasiet ville behøve al min tid.

Det mest indbringende job var hos min far, men det var jeg langt fra så begejstret for. Her skulle man nemlig arbejde hårdt. Der var næsten altid arbejde i skoven hvor vi bar kassetræ ud til en lille vogn og kørte det ud til kørevejene, hvor lastbilerne kunne hente det. Kassetræ var træ til at lave fiskekasser af og det havde den fordel at stykkerne let kunne bæres. Men der kunne være mange hundrede stykker, så jeg kom i rigtig god form. I det hele taget var der mange småjob i skoven jeg kunne tjene på, f.eks. at plante nye træer, hvad også er hårdt i nogle typer jord. I jordbærsæsonen var der altid meget arbejde og som regel var udfordringen at begrænse det, for andre interesser skulle jo også varetages. Arbejdet hos far var hårdt og ret indbringende. Det skete jævnligt at arbejde skulle være færdig til et bestemt tidspunkt og så var det ikke helt frivilligt om jeg ville tjene pengene. Jeg brugte som regel pengene ret hurtigt på mine interesser, f.eks. kemi eller en skrivemaskine, mens Flemming sparede det hele op og var tæt på at drive mor og far til fallit da opsparingen skulle udbetales i studietiden.

Her er jeg i haven i Grane med Rævsø som baggrund omkring 1962

Der var andre lejlighedsvisse måder at tjene penge på. Landmændene kunne godt bruge en ekstra hånd engang imellem, især omkring høst. En mere hyggelig aktivitet var klapjagt. Her fik vi betaling for at danne kæde på klapjagterne i området. Det gav ikke så mange penge, men var som regel en oplevelse med dyr i skoven, højtidelige paroler, hornmusik, skud og vildt på parade. Vi var jo ofte afsted i flok, så der var også hygge under jagen, for der er megen ventetid på en klapjagt.

Lokale jobmuligheder

Som nævnt fandt jeg i mellemskolen ud af hvad jeg ville være, nemlig kemiingeniør. Det blev jeg jo aldrig, men i stedet magister i kemi og datalogi ved Aarhus Universitet. Men var jeg nu blevet i folkeskolen i Velling og senere Vrads, hvordan kunne jeg så have ernæret mig i lokalområdet?

Det er der jo ikke noget klart svar på da det jo aldrig blev udfordret, men her er nogle forslag som min far har nævnt som muligheder:

- Landbruget er selvfølgelig første mulighed for det var hovederhvervet i området. Problemet var at skaffe penge nok til at købe en gård med tilstrækkelige fremtidsmuligheder. Vejen frem ville have gået via landbrugsskole efterfuldt af landbrugsjob eller forpagtninger inden

jeg eventuelt kunne få råd til at købe en gård. Havde jeg købt en af de lokale gårde havde de i hvert fald krævet en betydelig udvikling for at overleve for ingen af min barndoms lokale gårde fungerer længere som landbrugsejendomme

- Fars bedste bud var et kontorjob i Bryrup foderstofforretning. For at komme i betragtning var en god karakter i regning nødvendig. Bestemt en mulighed for selv om foderstoffet i Bryrup er lukket i dag som følge af de mange fusioner i branchen har der været mange interessante jobmuligheder her
- Næste bud var elev i Bryrup sparekasse. Igen var gode regnefærdigheder en forudsætning. Bryrup Sparekasse eksisterer ikke mere, men der er stadig bank i byen og jobmulighederne ville have været fornuftige
- Min fars sidste bud var at blive ansat som montør eller lignende ved Jysk Telefon. Han mente det var et let job, næsten ligeså let som ved kommunen, men meget svært at blive ansat, da de først og fremmest ansatte nogen der var blevet anbefalet af en anden ved Jysk Telefon. Og her var netværket ikke-eksisterende. Da jeg senere faktisk fik ansættelse ved Jysk Telefon var det efter anbefaling af min tidligere chef, så det forholdt sig ganske rigtig som nævnt og stod faktisk i statutterne for selskabet. Så det havde nok ikke i praksis været muligt at blive montør.

Alt i alt er jeg godt tilfreds med den vej jeg drog ud af, selv om de første 3 bud også havde været realistiske bud på en fremtid.

Sport skaber kontakten

Når man bor ude i de tynde landområder er der kun få muligheder for at dyrke sport. Faktisk tror jeg man kunne spille fodbold i Bryrup, men det var slet ikke noget vi rent faktisk overvejede. Jeg ved ikke hvorfor - måske fordi Bryrup på en eller anden måde var en anden by og dermed en i en slags opposition.

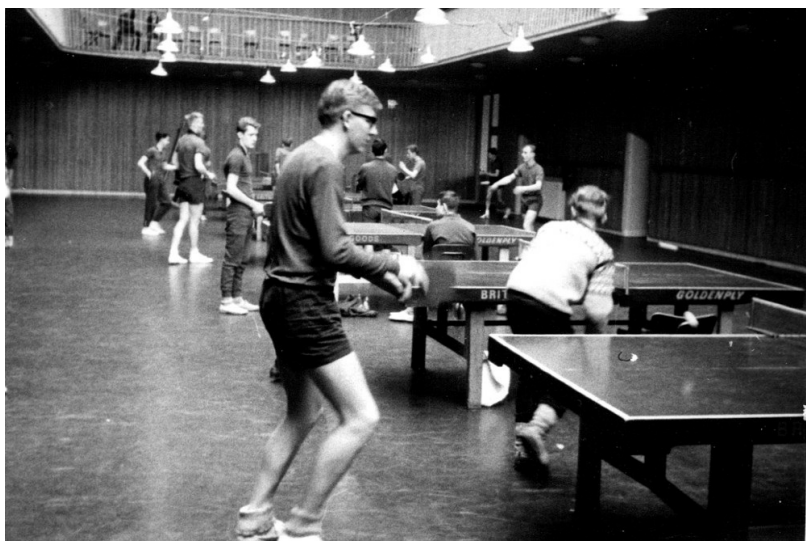
Jeg dyrkede vist ikke egentlig sport før jeg flyttede til Grane og årsagen skal nok findes i at der ikke var lokale tilbud. Da jeg kom til Grane var vi tilstrækkelig mange børn til at vi kunne stille et håndboldhold. Vi var langtfra de første der spillede håndbold i Vrads-området, men der var ikke nogen klub, så det var noget der blev organiseret fra år til år. Det var

primært os børn selv der måtte sørge for at vi fik stillet et hold og når det var gjort kunne vi godt overtale en voksen til at stå for koordineringen med andre klubber, så vi kunne komme med i en turnering. Ofte var det Hans Akselsen der påtog sig opgaven. En endnu vigtigere sag var at finde en boldplads, for Vrads havde ingen boldbane. Så snakkede vi sammen og støvsugede området for egnede marker hvor græsset var tæt og plant nok inden den vanskeligste del kunne løses, nemlig at overbevise en landmand om at han skulle afstå et stykke af sin jord et år eller to. Målene fandtes allerede og det var ikke så svært at finde en landmand der ville opbevare dem om vinteren og køre dem ud til boldbanen om foråret. Flere år var det Jens Jensen, Karl Aages far, der bidrog med boldbanen, men her havde vi jo også Karl Aage til at presse på. Banens kvalitet var ikke høj og flere af gæsteholdene klagede over banen, men det var jo den eller ingenting. Nogle år kunne vi stille 2 hold andre år kun et. Det lykkedes også at afholde håndboldstævne for andre klubber i området et par år.

Der var andre fordele ved at have et hold tilmeldt turneringerne, nemlig at vi blev inviteret til de mange håndboldstævner enhver klub med respekt for sig selv holdt en gang om året. Så ventede der altid en spændende søndag og da vi blev større med en fest i det lokale forsamlingshus bagefter. Vi cyklede normalt til stævnerne og der kunne nemt være 20 km derud.

Omkring 1961 eller 1962 blev pastor Gregersen afløst af Hübertz Knudsen i Vrads kirke og omkring ham blev der et meget mere aktivt børneliv. Han havde selv 2 børn og især Jørgen havde vi meget kontakt med selv om han var noget ældre end mig og min omgangskreds. Jørgen og hans far inviterede de større børn til bordtennis i konfirmandstuen og det blev jeg meget interesseret i sammen med flere andre. Efterhånden voksede vi ud af konfirmandstuen (eller præsten blev træt af vores store interesse) og vi forsøgte at lave en bordtennisklub, der var mere organiseret. Klubben kom til at hedde Vrads Bordtennis Klub eller VBTK. Men vi manglede jo alt mulig, bl.a. et sted at spille og et bordtennisbord. Vi kunne godt spille i forsamlingshuset mod en mindre betaling, men et eller to borde kostede mange penge. Her mødte jeg så for første gang "det offentlige" idet jeg gik op til Plank Larsen i Thorup, som var medlem af kommunalbestyrelsen. Jeg blev noget skuffet da han ikke kunne love os tilskud til borde, men han ville tage det med til næste møde. Og det gav bonus for vi fik 325 kr (tror jeg) i tilskud til borde. Det var jo helt fantastisk fordi den lokale tømrer, som også havde en søn i klubben, lavede 2 borde til os for beløbet. Så vi

startede klubben op og deltog i turneringer i flere år. Vi tog også til bordtennistævner i Aarhus i flere år.

Bordtennistævne i Aarhus. Jeg tror det er Jørgen der spiller nærmest.

I slutningen af 1990-erne var jeg og flere andre af de første medlemmer til 25 års jubilæum i VBTK. Såvidt jeg kan se på nettet var foreningen stadig aktiv i 2010, men lukket i dag (2017).

VBTKs 25-års jubilæum. Jeg og Flemming spiller mod Hans Akselsen (server) og ?. Karl Aage i baggrunden. Vi vandt!

Udover håndbold og bordtennis husker jeg kun én sportslig aktivitet, nemlig at skyde med salonriffel på skydebanen i Hjøllund. Når vi havde deltaget en hel sæson fik vi en medalje og de bedste fik en præmie. Skydebanen er der øjensynlig endnu og på samme sted.

I mellemskolen var jeg meget aktiv med at løbe og jeg forsøgte flere gange at starte orienteringsløb i Vrads - Bryrupområdet. Det var ikke ret vellykket. Vi havde ikke forbindelser nok så vi kunne betale for de

nødvendige kort. Man kommer ikke ret langt når man blot tegner noget af fra et officielt 4 cm kort. Vi havde ikke adgang til en kopimaskine (de eksistere vel knap nok endnu) og at købe et helt 4 cm kort til hver deltager var udelukket. Men det var meget sjovt at prøve. Vi manglede simpelthen en mobiltelefon og Google Maps.

Danseskolen

Både i Bredlund og i Katrinedal dyrkede jeg også en anden slags sport. Faktisk opfattede jeg det slet ikke som sport, men mere som noget det var godt at kunne i livet. I Bryrup boede Adelheid Krogh og her var hun musik- og danselærer. Adelheid havde danseskole i Bryrup og Hjøllund, og sikkert også andre steder. I Hjøllund foregik det i forsamlingshuset og min mor har nok ment jeg skulle have lidt kulturel dannelse, så i flere år kæmpede jeg med at lære at danse polka, vals og andre grundlæggende trin. Og selv om jeg genoptog dansen efter vi flyttede til Katrinedal - og måske også lidt fra Grane - blev det ikke nogen stor succes. Jeg var især irriteret over at pigerne åbenbart var meget bedre til det end jeg var. Dansen foregik i alle årene ved at Adelheids samlever spillede på harmonika og vi dansede til Adelheids instruktioner. Adelheid var den eneste jeg kendte der "levede på polsk" (endda vistnok med en polak) for det var endnu socialt uacceptabelt, men Adelheid havde åbenbart så megen status at det blev accepteret. Vi børn snakkede en del om det - nok mest fordi det var så fremmed.

Selv om der ikke kom meget ud af dansetræningen var det nok ikke Adelheids skyld. Hun er mor til Kim Sjøgren, så som musiklærer var hun langt over Bryrups niveau. Jeg har spillet fodbold nogle gange med Kim i Bryrup efter skoletid, men her var han ikke så eftertragtet på holdet da han var meget yngre og ofte skulle ind at spille violin netop som det var sjovest. Måske var dansen blevet bedre hvis jeg havde lagt ligeså meget energi i det som Kim lagde i musikken.

Men allerede dengang kunne jeg mærke at dans som vi lærte det ikke havde samme appeal som den havde haft for min mor og far i deres ungdom. De kunne som voksne stadig danse de klassiske danse når der var familiefest, mens det var ganske umoderne da jeg nåede samme alder.

Fiskeri giver plads til fordybelse

Jeg husker faktisk kun en interesse som har fyldt noget af betydning, nemlig fiskeri. Dermed må det være den længstlevende af mine interesser da jeg jo stadig fisker i en alder af 70 år.

Min første fiskestang var en 3 meter lang bambusstang som jeg købte i Brugsen i Velling. Den var ikke ment som en fiskestang, men med en line bundet i enden, en krog og en prop, så gik det nogenlunde. Første gang gravede jeg orm i haven, hvad Edel (husejeren) ikke var tilfreds med, så jeg måtte ud på marken ved siden af, men der var jo plads nok i Katrinedal. Første fiskeplads var ved Kulsø, hvor mor og far var ved at plante det stykke skov der gør at man i dag ikke kan se søen fra vejen, så det kunne nok gå. Her blev varigheden af min interessen for fiskeri måske grundlagt, for jeg fangede faktisk nogle fisk. Der var nemlig både aborrer og skaller i søen. Aborrerne smager ganske fint, selv om de har en del ben mens skallerne ikke dur. Engang løb jeg tør for orm nede ved Kulsø og jeg tænkte at en af de fine guldsmede sikkert var god madding til en af de store gedder jeg havde fået fortalt også gik i søen. Men det skal man ikke gøre - guldsmede bider rigtig hårdt!

Med den store success i Kulsø begyndte den evige kamp om nye fiskevande. Der var rigtig gode fiskemuligheder i Katrinedal, men problemet var bare at Silkeborg Sportsfiskerforening (navnet upræcist) havde lejet fiskeretten til det meste. Men det lykkedes da ofte at få lov til at fiske et eller andet sted. Det bedste sted var klart lige efter dambruget, men det var måske lidt usportsligt.

Jeg havde kun primitivt udstyr, så kongen af fisk, gedden, var uden for rækkevidde. Lige til den dag da naboens søn (Lis's storebror) havde orlov som soldat og havde en kammerat med. De havde fået lov at låne statsskovens jolle og så gjorde det pludselig ikke noget at jeg ikke kunne kaste med blik med min stang. Vi skiftedes til at ro båden. Pludselig skete det næsten utænkelige, men alligevel det jeg havde drømt om. En ordentlig krabat på 3,5 kg bed på og kom op i båden. Min stolthed havde ingen grænser. Mors begejstring var ikke helt så stor som min for jeg tror ikke hun var forberedt på at tilberede gedde, som nok er bedst som fiskefrikadeller.

I Grane havde jeg fået råd til at købe stang og hjul så jeg kunne kaste med blink og spinner. Vi måtte godt fiske i Rævsø og Langsø, men som nævnt er der kun små og få fisk da det er grundvandssøer uden ret meget næring, så her blev det kun til nogle få aborrer fanget på orm. Mere held var der i

Thorup sø, hvor jeg heldigvis flere gange fik lov at fiske af landmændene omkring søen. Her gik der også nogle store gedder. En dag fik jeg et ordentligt hug og det var jeg måske ikke helt forberedt på for fisken sprængte linen og borte var både fisk og blink. Heldigvis havde jeg et blink mere og jeg fiskede videre i 4 timer og så skete det igen - et ordentligt hug. Denne gang fik jeg givet line og efter 5 minutters kamp kom krabaten op på bredden med begge blink i munden. Den vejede 6,5 kg. Det var en ret stolt dreng der cyklede hjem med gedden og jeg var kun træt af at jeg slet ikke mødte nogen på vejen hjem.

Forførelse og tro

I sommeren 1960 kom der en sommerlejr til Grane. Det var vel omkring 30 børn i 10 - 15 års alderen. De boede i telte og levede et spændende friluftsliv i bedste spejderstil. Lejren lå på den gamle planteskole, hvor Grane tidligere havde dyrket skovplanter og klargjort købte planter. Jeg synes det var meget spændende og besøgte lejren både om dagen og om aftenen hvor der var lejrball nede ved søen.

Typisk sommerlejr miljø

Lejren var meget gæstfri og invitere både Flemming og mig med til aktiviteterne i lejren. Og der skete rigtig meget, bl.a. var min far en eftermiddag nede at fortælle om mulige krebsetyve og at de godt måtte holde øje med nogen der gik med lygter i strandkanten. Efter at lejren var gået tilro om aftenen opdagede nogle af de unge ledere at der gik nogen nede ved søen og vækkede lejren. De unge ledere gik ned til søen i forvejen og da børnene kom derned var en af lederne blevet slået ned, havde blod i hele ansigtet og så temmelig forslåede ud. Lejrledelsen besluttede at børnene godt måtte prøve at finde krebsetyvene der var

flygtet - hvis de turde. Det turde de fleste og en halv time efter var synderne fanget. Det viste sig selvfølgelig at krebsetyvene var nogen af lederne og blodet var jordbærmarmelade. Men det var en fin nattejagt.

Som følge af de mange andre spændende ting de foretog sig i lejren, bl.a. en olympiade, blev jeg meget tillidsfuld overfor alt hvad der foregik.

Spejderlivet var ikke formålet med lejren, men derimod kristen forkyndelse. Langt de fleste børn kom fra familier der gerne ville gøre den kristne tro central i deres børns opvækst, men nogle børn var også rekrutteret på anden vis. Hver formiddag, eftermiddag og aften var der aktiviteter for at udbrede den kristne tro og gøre den stærkere. Der var forkyndelse fra bibelen, bekendelser fra de unge ledere, bøn og rapporter fra andre kristne aktiviteter som f.eks. missionen i Afrika.

Jeg var dybt fascineret af det hele og jeg blev grebet af både troen og den måde alle de voksne var over for mig og de andre børn.

Sommerlejren blev holdt i *Kristent fællesskabs* regi. Det var en kirkelig samling, som jeg ikke opfattede væsentlig anderledes end Folkekirken, men med en langt mere intens dyrkelse af troen og fællesskab blandt trosfællerne. Hovedfiguren var candt. jur Poul Madsen, der udstrålede autoritet, sirlighed og troværdighed, og han udgav "gratis" bladet *Mod målet* fra 1947 til 2009, hvor han døde. Der var et par hundrede familier der var en del af fællesskabet fra Folkekirken, Luthersk Mission og frikirkelig sammenhæng. De boede primært i hovedstadsområdet, men tæt på os var én meget aktiv familie, Haugegård, hvor Hauge var skovfoged (det var jo nok ham der havde fundet Grane som et sted for sommerlejr).

I de kommende år tog jeg troen til mig og det styrede i høj grad min dagligdag i skolen og blandt kammeraterne. Det betød mindre tid til andre ungdomsaktiviteter. Jeg deltog f.eks ikke i ballerne i forsamlingshusene, men jeg drog jævnligt til København for at være med i fællesskabet i ferierne.

Set i bakspejlet en spændende periode, men også utrolig begrænsende for min barn- og ungdom.

Vær forsigtig med hvad du beder om

En morgen da jeg kom i skole i 4. mellem opdagede jeg at min pung var væk. Det var rigtig alvorligt for jeg havde både en del penge i den og mit togkort. Jeg var temmelig fortvivlet og havde selvfølgelig ledt i mine lommer og i min taske flere gange. Da skoledagen var forbi stod jeg på gangen udenfor vores klasselokale og gennemrodede min taske for gud ved hvilken gang. Alle de andre havde forladt gangen så jeg var alene tilbage. I min fortvivlelse bad jeg en simpel bøn til Gud - eller måske var det forslag til en byttehandel: "Hvis jeg får min pung tilbage vil jeg bede aftensbøn hver aften". Derefter pakkede jeg min taske og var på vej ud. Netop da kom en pige jeg ikke kendte ind på gangen og spurgte efter Jens Ulrik. Hun havde fundet min pung og ledte nu efter ejeren, hvis navn hun jo kunne se på togkortet. Jeg blev selvfølgelig meget lettet og takkede tusinde gange. At spørge hvor hun havde funden den eller hvordan hun havde fundet frem til mig fik jeg ikke gjort i forvirringen. Men jeg var rystet i flere år over hændelsen og huskede min del af aftalen i lang tid.

Ferier giver nye oplevelser

I dag er næsten alle børn på ferie med deres forældre og de fleste en eller flere gange om året. Sådan var det ikke i vores familie. Jeg har nemlig aldrig været på ferie med min mor og far.

Det betød ikke at de ikke sørgede for at vi kom på ferie. Jeg har heller aldrig hørt om at min mor eller far skulle have været på ferie med deres forældre og i mor og fars bekendtskabskreds var det heller ikke udbredt. De fleste var jo fra landbruget og der kunne man ikke tillade sig den luksus at være væk i længere tid. En enkelt dag kunne man tillade sig at overlade arbejdet til karlen eller tjenestepigen, men ikke i længere tid. Derfor kom forældrene aldrig på ferie og børnene kun uden forældrene.

Det første sted jeg kom på ferie var hos mormor og morfar. De var jo i sagens natur verdens venligste mennesker, men herudover havde de nogle unikke omgivelser. Teglværket var jo kæmpestort og der skete altid noget spændende både i arbejdstiden og udenfor. Jeg kunne godt få lov at tage en lokal legekammerat med og det var eftertragtet da kun ejernes børn måtte lege på teglværket. Eneste krav var at vi ikke generede arbejderne, gjorde noget farligt eller ødelagde noget. Det mest spændende var når der skulle fyres i ringovnen og vi kunne se ned på ilden, maskinen der lavede mursten eller teglrør og lergraven. Det med det farlige kunne vi ikke holde os helt fra. Der var løse hjulsæt til banen der gik fra lergraven til maskinen og det gik nedad hele vejen. Vi skubbede ofte et hjulsæt op til lergraven og lod det selv køre ned til maskinen. Det gik rigtig stærkt og ville være livsfarlig hvis der kom nogen gående op ad sporet. Det gjorde der heldigvis aldrig. Og så tordnede hjulsættet ind i endestoppet med et ordentligt drøn og hoppede en halv meter i vejret. Helt fantastisk.

I blåbærsæsonen havde vi Blåbærbanken og som navnet siger kunne vi her plukke blåbær. Det var himmelsk at komme hjem med et bæger blåbær og spise dem med lunken mælk (der var jo ikke køleskab). Desværre havde der været stridigheder blandt de lokale børn på blåbærbakken, så en af de store havde lavet huller som vi faldt i og tabte alle de blåbær vi møjsommeligt havde plukket. Hullerne var placeret netop der hvor blåbærrisene hang ud over stierne. Vi forbandede den formastelige langt væk, men vi gjorde aldrig noget ved hullerne. Gad vide om de er der

endnu. Det er det dog lidt svært at finde ud af, for det er ikke længere lovligt at gå derop da blåbærbanken er blevet fredet.

Da jeg blev ældre var det godt at være en del af en stor familie. Det var nemlig udbredt at holde ferie hos hinanden så jeg f.eks. først besøgte Jens i en uge og han så besøgte mig. På den måde har jeg været på ferie hos min mors kusine Edit på planteskolen i Sønder Vissing og mormors søster Hilly i Skade ved Klovsborg, samt hos fars søstre Metha i Hvirring og Stence i Rask Mølle. Det var nemlig disse steder de havde børn på min alder. På den måde kunne forældrene passe deres pligter og børnene komme på ferie.

Jeg syntes det var vældig spændende at være på ferie og vi var meget omhyggelige med at lægge ferierne på tidspunkter hvor der skete noget i nærheden, f.eks. byfester eller sportsstævner, for selv om man ikke selv deltog var der meget spændende at opleve.

Oplevelserne var forskellige afhængig af om det forgik i en landsby, på en lille gård, på en stor gård eller i en mellemstor by, og kulturen og aktiviteterne var vidt forskellige. Høsten var spændende hos Hilly og Karl for her kunne vi få lov at styre hestene der trak selvbinderen og på 2 af stederne kunne vi fiske.

Men når det meste var prøvet af på ferierne kunne de sidste dage godt være lidt lange og så var det godt at komme hjem igen.

"Den kristne tid" bød også på noget helt nyt, nemlig ferier i storbyen, d.v.s. i forstæderne til København, især Lyngby og Herlev. Der var godt nok noget der skulle overvindes da jeg første gang som 14-årig selv rejste med toget og storebæltsfærgen "Storebælt" til hovedstaden og tog S-toget til Lyngby. Jeg besøgte bl.a. en dreng hvis far arbejdede hos Egmont og selv om han godt kunne få Anders And gratis med hjem gjorde han det ikke. Hvor uforståeligt!

Højtider skaber tryghed

Julen

For mig og de fleste børn dengang var julen noget ganske særligt.

Forventningsopbygningen var dengang som i dag vigtig. Virkemidlerne var enkle, nemlig nogle få kravlenisser og en adventskrans. Nutidens opskruede udbud af pynt, kalendergaver, kalender TV osv. havde et meget enklere udtryk, nemlig en flad julekalender i pap, en bog med julehistorier og julesange. Til gengæld husker jeg at vi havde fuld opmærksomhed på tingene. Der blev også tid til at bage nogle småkager, men jeg tror mest det var mors projekt og Flemming og jeg kom først på banen når de skulle spises.

Selvfølgelig skulle der købes julegaver. Det skulle overstås på én dag da det tog lang tid at komme til passende butikker. Så vi tog de fleste år til Horsens sammen med mormor og morfar for at klare det. Indtil midt i 50-erne tog vi toget og senere blev vi kørt i mormor og morfars Austin, som så var fyldt godt op - et held at der hverken var sikkerhedsseler eller krav om eget sæde i bilerne dengang. Turen rundt i Horsens var ikke uproblematisk når alle gaver skulle bæres, så det skulle planlægges nøje at gemme indkøbet af de store gaver til sidst. Derudover måtte modtageren jo helst ikke kunne gætte gaverne, så vi måtte skiftes til at følges ad. Jeg havde desværre ikke ret meget at gøre i den allermest spændende butik, for i legetøjsbutikken var mit ærinde alene at købe en gave til Flemming. Mange af gaverne blev pakket ind i papir, ofte brunt, med en tynd 2-farvet snor, som blev sluttet af med en fin lille træpind som pakken kunne bæres i. Julegaveindkøb i Horsens var vanvittig spændende og rimelig stressende for de voksne. Hvis far havde fået aftalt pasning af dyrene kunne vi så overnatte hos mormor og morfar inden vi tog hjem tidlig næste morgen.

Vi tog som regel med toget til mormor og morfar juleaftensdag, hvor dyrene havde fået tidlig aftensmad. Vi var der så midt på eftermiddagen, men alligevel fandtes der ikke nogen tid der gik langsommere end frem til julemiddagen. En før-juleaftens-gave var ikke opfundet i vores familie før jeg næsten var for gammel til det, så jeg plagede hele familien og keeeeeedede mig.

Juletræet stod flot i den pæne stue. Det var en almindelig rødgran pyntet med top, kugler, figurer i pap og metal, flagguirlander, lametta (strimler af aluminium) og vat. Med nutidens øjne var det tungt pyntet, men jeg syntes det var fantastisk flot og der gik mange år før jeg kunne anerkende andre former for træ og pynt.

Julemiddagen var næsten som i dag, nemlig gås eller and og risalamande med kirsebærsaauce.

Efter middagen gik der laaaang tid med at de voksne tog af bordet og vaskede op. Tænk at nogen kunne få så lang tid til at gå med det når nu Flemming og jeg var så spændte.

Men langt om længe blev vi gennet ind på teglværkskontoret ved siden af stuen og morfar tændte træet. Og hvor var det flot som lysene strålede i rummet og på lamettaen. Julesangene og især julesalmerne blev taget alvorligt dengang for jeg husker det som vi sang mange inden vi kom til de sjove som *På loftet sidder nissen, Højt fra træets grønne top* og til sidst *Nu er det jul igen*. Bortset fra de mange salmer var det helt som i dag.

Ét år havde julemanden fundet tid til at besøge Gammelstrup, for ellers fik jeg at vide at han langt fra kunne nå overalt hvert år. Han kom virkelig med langt skæg, i rød dragt og med en sæk med gaver. Men han forstod vist ikke dansk for han svarede ikke når jeg snakkede til ham. Da han var gået ville jeg ud at se rensdyrene og kanen, men da jeg endelig havde fået overtalt min mor var han rejst videre. Det var en af de få jul med rigtig sne og jeg kunne se at hans fodspor gik ud til vejen hen mod genboens hus inden de forsvandt. Ærgerligt at han kun havde tid det ene år.

Jeg fik som regel et par store gave og et par små. Den ene store var som regel fra mormor og morfar og den anden noget tøj. Bløde pakker var bestemt ikke i høj kurs hos mig. Jeg ved ikke om det er kønsbestemt eller jeg bare havde en dårlig påvirkning for Flemming syntes det samme. Derimod var Tekno, LEGO og biler i høj kurs og der var da heldigvis også sådan noget hvert år. I dag synes vi børnene skal have en masse gaver, men jeg husker det som vi var rigtig glade for de få ting vi fik. Selv om jeg ikke værdsatte de bløde pakker var det hvad de voksne fik sammen med ting de kunne bruge i dagligdagen, ofte i en lidt bedre kvalitet end de selv ville have købt. Der er vist noget her jeg har arvet fra min gamle familie.

Når gaverne var fordelt og pakket ud kom der småkager, frugt og slik på bordet. På en måde som i dag, men dengang var resterne af mangelsamfundet efter krigen der stadig og de appelsiner, marcipan og lignende vi fik der havde vi normalt ikke fået siden sidste jul. Så det blev spist med andagt og stor nydelse. I begyndelsen af 1950-erne fik de voksne også kaffe uden erstatning til jul. Det var dog noget de skulle vænne sig til for til daglig drak de stadig en blanding af kaffe og kaffeerstatning - Danmarks eller Richs. Man kunne sagtens købe ren kaffe, men det var dyrt.

Næste morgen stod jeg normalt tidlig op, dels fordi jeg ikke sover så længe og dels fordi jeg jo havde fået spændende julegaver der skulle leges med. Så kom jeg som den første ned i stuen og kunne fornemme julen aftenen før. Der var helt stille i stuen, lidt køligt og jeg sad lidt i sofaen og følte en helt særlig stemning inden jeg gik i gang med legen. Noget senere kom mormor ned og tændte op i komfuret og dagen gik stille i gang. Det var også på en eller anden måde hyggeligt at høre mormor rumstere med komfuret for at få ild i kullene. Julemorgenfornemmelsen har jeg aldrig kunnet genfinde siden og jeg ved ikke om børnene i dag oplever den - måske Bastian.

Nytår

Vi holdt i mange år nytår hos mos kusine Edit og John på planteskolen i Sønder Vissing. Vi glædede os altid til det for der var højere til loftet med alting hos dem. Vi fik ofte torsk og jeg tror is til dessert (for de havde fryser som næsten ingen andre havde endnu).

Derimod havde de det grimteste juletræ jeg havde set. Det var en ædelgran af den slags med helt flade nåle. Derudover var det minimalistisk pyntet. Inden jeg rigtig forstod at man ikke kritiserede værternes indretning husker jeg at jeg spurgte til hvorfor det så sådan ud. Jeg tror deres træ ville gøre sig godt i mange hjem i dag.

Vi børn skulle selvfølgelig ud at lave ballade i Sønder Vissing om aftenen. Det var noget af en oplevelse. Vi skulle hele tiden passe på ikke at komme på tværs af de større drenge for det kunne let udløse nogen bank - helt uden kendt årsag. Og ellers skulle alt mulig hos byens borgere (bortset fra vores eget hus) flyttes rundt, hænges op i flagstangen, byttes rundt så man ikke lige med det samme opdagede at det ikke var ens eget. En særlig afart af drilleriet bestod i at liste ind i et hus og stjæle deres madam blå (kaffekande) så de måtte i gang med en nødløsning når de skulle lave kaffe. Der var vist også noget med løsepenge for kaffekanderne engang imellem. Der blev kun fyret nogle få raketter af omkring kl 12, men hele aftenen var der mængder af små og store knald fra lyn-kinesere, kanonslag og skruptudser, som jo alt sammen var lovligt dengang. Også dengang var der nogle (men ikke os børn) der gik over stregen og her var hjemmeværnets kanonslag meget populære og så var man sikker på at det kunne høres i hele byen. Beskyttelsesbriller var ikke "opfundet" endnu, men vi slap som regel med forbrændinger på hænderne når vi ikke fik

kastet skytset inden det sprang. Næste morgen støvsugede vi byen for fusere og tømte indholdet ud i en bunke på vejen. Når vi syntes der var nok tændte vi bunken og det gav et mægtigt flammehav. Jo nytåret var spændende.

Familiebesøg knytter os sammen

Fester

Selvfølgerlig besøgte vi familien nu og da. Det meste af min barndom var det ret sjældent da transport var dyrt og besværligt. Nu og da var der selvfølgelig nogen der fyldte rundt, havde barnedåb eller bryllup og så blev der selvfølgelig indkaldt til fest i det lokale forsamlingshus eller eventuelt på Ejerbavnehøj eller lignende hvis vi ikke kunne være i forsamlingshuset. Enhver lille flække havde et forsamlingshus og selv byer med under 100 indbyggere havde ofte forsamlingshus.

Familiefesterne foregik efter samme mønster hver gang. Menuen startede ofte med tarteletter eller klar suppe med boller, dernæst kalvesteg eller lignende og til sidst en dessert, der ofte var citronfromage eller lignende. Det meste var lavet af kogekonen under behørig hensyntagen til hvad der kunne leveres fra værtsfamilien af kød, grøntsager, fløde og lignende. Lejlighedssange, som ville få Bodil til at krumme tæer, og alenlange taler hørte også med, men heldigvis kunne jeg og ligesindede godt få lov at lege udenfor imens. Imellem retterne blev der serveret tobak på fade og der bredte sig tykke røgtåger i hele lokalet, men det tog ingen sig af, det var en del af det at holde fest. Jeg husker det som at alle undtagen min mor røg, men det er nok ikke sandt. Drikkevarerne var øl, sodavand og ofte hjemmeavlet æblemost. Vin kom først til sidst i 50-erne. Efter middagen var der 3 aktiviteter blandt de voksne. Den første var kortspil. Der blev sat et antal borde op passende til dem der ville spille. Oftest spillede de Whist om penge og det var altid spændende om der i dag var nogen der blev blanket af. Hjørnepladserne var efterspurgt blandt os børn og vi fik som regel lov at sidde med så længe vi kunne tie stille. Kortspillerne larmede en del, men det var ingenting overfor det baggrundstæppe af snak den anden store gruppe skabte, nemlig udbredelse af alt nyt og vigtigt i og udenfor familien. Hvis der var musik var både børn og voksne aktive på dansegulvet. Først blev der danset til sanglege og senere lette folkedansenumre til harmonika og eventuelt violin. Omkring kl 9 blev

børnene bortvist fra dansegulvet og kun de voksne måtte danse. Derefter måtte vi børn selv finde ud af at underholde os og det var ikke altid let nu da de fleste af os var godt opkørte og trætte. De blå tåger blev vedligeholdet ved gentagne tobaksserveringer. Festen sluttede som regel med skrub-af-mad, som kunne være smørrebrød eller suppe, for dem der var tilbage og det var ofte et dilemma mellem hvor mange der var tilbage og ikke at afbryde festen for dem der ville fortsætte. For mig var det altid spændende både at lege med de andre børn, danse og være med på en lytter ved kortbordet, for her var min far altid meget aktiv.

Byfester

Vi har flere gange været til byfest i Sønder Vissing hos Ruth og Leon. Jeg husker egentlig kun at vi børn havde det vældig sjovt med byfestaktiviteterne. Men grunden til jeg skriver om det er at en af aktiviteterne altid var fuglekongeskydning. Det var en langstrakt affære hvor de voksne hele dagen skød med luftbøsse efter en træfugl med vinger, hoved og krop. Der var sponsorater til konkurrencen ligesom deltagerne betalte for at være med, så der var en hel del penge at vinde. Reglerne var komplicerede og vistnok noget med antal skud der skulle til for at nedlægge de forskellige dele af fuglen. Det var så skyttens nummer i skyderækkefølgen i forhold til antal skud der udløste gevinsterne for de forskellige dele af fuglen. Nedskydning af fuglens krop som det sidste udløste fuglekongetitlen. Man kunne altså godt vinde uden overhovedet selv at have skudt. Derfor gjorde det ikke så meget at mange af deltagerne fordrev tiden med indtagelse af en del øl og snaps. Reglerne gjorde at fuglekongeskydningen i høj grad var en social begivenhed man samlede om i byen mere end det var en egentlig skydekonkurrence.

Tøj og påklædning

Bodil har fortalt mig at jeg også skal skrive noget om det tøj jeg havde som barn. Men selv efter megen umage har jeg næsten ingen erindringer om tøj. Det siger nok mest noget om min interesse for tøj (dengang og nu).

Tøjet husker jeg ikke noget af, men jeg husker tydeligt de mange ting der skulle til for at lave det. I mange år efter krigen var stof og garn vanskelig at skaffe, eller i hvert fald dyrt. Derfor skulle det aflagte tøj genbruges og

det var min familie, som flertallet af familier på landet, rigtig god til. Før mor eller mormor kunne strikke en trøje til mig skulle de helst finde en gammel trøje som kunne trævles op til "nyt" garn. Så blev jeg sat til at holde den gamle trøje mens mor viklede garnet op til en nøgle den nye trøje kunne strikkes af. Bukser, skjorter og nattøj blev i Bredlund oftest lavet af aflagt voksentøj, for her kunne der udvælges tilstrækkelig store stykker godt stof, så det kunne blive til tøj til mig. Her kom mormors Singer symaskine til sin ret, så ofte når vi var på besøg skulle der måles op og sys tøj til familien. Mor kunne godt sy, men det var som regel mormor gjorde der gjorde det færdig til næste gang vi var på besøg. Efterhånden som "tiderne blev bedre" og jeg blev større ebbede hjemmeproduktionen ud, men at strikke af genbrugsgarn holdt i rigtig mange år.

Senere skulle tøjet være funktionelt og praktisk. Jeg kan se af diverse billeder at jeg har pæne trøjer og det er nok min mor og mormor der har strikket dem. Jeg husker en pudsige episode hvor Flemming og jeg havde købt ens træningsdragter på postordre. Dragterne var rigtig flotte nærmest kongeblå i nylonagtigt stof og vi tog straks udstyret på og glædede os til at bruge det når vi skulle til håndbold. Vi havde imidlertid kun haft dragterne på i under en time før vi havde røde plamager og blæner over hele kroppen. Fagre nye verden med de flotte farvede stoffer havde sine mindre heldige sider. Heldigvis gav vi ikke så let op og efter en tur i vaskemaskinen virkede dragterne uden problemer i flere år.

Medier

Sammenlignet med i dag er der sket store ting på mediefronten. I starten af 1950-erne var der mange aviser, én radiokanal med støj og ingen fjernsyn. I dag er billedet forskudt helt til højre med færre og færre aviser og flere og flere fjernsynskanaler.

Vi holdt Jyllands-Posten mens jeg var barn og jeg tror en avis var vigtig dengang, hvor der ikke var så mange andre bidrag til nyhederne ude på landet. Dagblade dengang var ikke for børn og jeg tror det eneste jeg læste i avisen var Skipper Skræk og Ridder Rap.

Derudover havde vi radio. Det var ikke bare noget man lyttede til - det var et møbel, som havde en fremtrædende plads i stuen. Der var i praksis kun en kanal, nemlig Statsradiofonien, som sendte fra Kalundborg

langbølgesender. Men også radioen var mest for de voksne. Min mor og far hørte fortrinsvis nyheder (Pressens Radioavis som det hed dengang fordi det var dagbladene der samlede nyhederne for Statsradiofonien), vejrudsigter og hver søndag eftermiddag Giro 413 (velgørende ønskeprogram). Der var nogle korte programmer om eftermiddagen for små og store børn på skoledage. Disse børneprogrammer er det eneste jeg husker at have hørt jævnligt - udover Giro 413.

Vi fik fjernsyn i 1960 og som de fleste i en eller anden anledning. Vores anledning var olympiaden i Rom. Radioen var ikke længere et møbel, men blot en lille enhed, der f.eks. kunne være i en reol. I stedet var fjensynet stuens nye møbel med en endnu mere fremtrædende plads end radioen tidligere havde. Statsradiofonien havde skiftet navn til Danmarks Radio, men der var stadig kun en fjernsyns kanal. Der var nu udsendelser hver aften, der blev i starten brugt mange timer på at se fjernsyn. Med fjernsynet startede en langvarig, men sikker process, hvor danskerne blev mere og mere ensrettede. Egentlig bemærkelsesværdig at vi i dag har så svært ved at acceptere folk med afvigende kultur. Kulturforskellene mellem de forskellige dele af Danmark var langt større da jeg var barn end den er i dag.

Modtageforholdene ude på landet var dårlige for at modtage fjernsyn. Godt nok blev Aarhus-senderen åbnet i 1956, men mange steder virkede det ikke ordenligt - enten fordi senderne ikke var så gode som i dag, fjernsynene mindre følsomme eller antennerne for dårlige. Jeg kendte omkring 1958 en dreng der hed Vagn. Han boede i Sejet tæt på min farbror Viggo. Vagns bror var fisker og de tjente i perioder virkelig mange penge. Broderen havde købt fjernsyn og havde taget det med hjem til sine forældre for at vise dem hvad fjernsyn er for noget. For at få et antennesignal havde de bygget en mast, der var højere end huset og sat antennen på toppen. Da jeg besøgte ham havde de ikke fået ordentligt billede på skærmen. Den slags eksperimenter var meget udbredte i de første fjernsynsår. Da vi fik fjernsyn var den slags børnesygdomme åbenbart ovre for vi havde stabilt billede, men med en del "sne".

Legetøj og blade

Legetøj og den slags ting havde jeg ikke meget af de første 10 år. Dels var økonomienn i familien ikke god og dels var der ikke så meget legetøj der

kunne arves fra andre i familien. Under krigen og årene efter blev der ikke købt ret meget nyt legetøj, så alt der kunne genbruges var blevet det og slidt ned. Ydermere var import af bl.a. legetøj efter krigen begrænset, da Danmark skulle spare på udenlandsk valuta.

Stort set al legetøj jeg kendte til var lavet af metal og træ, måske med en enkelt dukke som undtagelse. Jeg tror husdyrene og traktoren på billedet beskriver den slags legetøj jeg havde de første år ganske godt.

Gris, ko og traktor fra Bredlund som både Flemming og jeg har leget med.

I starten af 1950-erne får jeg de første LEGO klodser bestående af en bund og standardklodser. Det var en revolution for det var nok det første legetøj jeg kendte der kunne bruges på mere end en måde. Selv om der hverken var vinduer, tagklodser eller hjul kunne jeg bygge "alt". Lidt senere fik jeg også TEKNO byggesæt, som med korte og lange hulplader, hjul, dæk, tandhjul og skruer kunne bygge alle de biler, traktorer og kraner jeg kunne drømme om. Tekno var som LEGO dansk og fabrikken lukkede i 1972.

Al det legetøj jeg husker var uden motorer og lignende helt frem til jeg kom i gymnasiet.

Det eneste blad jeg husker i starten af 50-erne er Anders And. Jeg havde et par numre og sådan var det også for mine kammerater, så der var stor interesse i at bruge en time hos kammeraterne for at læse hans numre. Eneste undtagelse var John i Sønder Vissing, han fik bladet hver gang og han var jævnligt uforstående over at jeg skulle bruge så meget tid på bladene når jeg nu endelig var kommet på besøg.

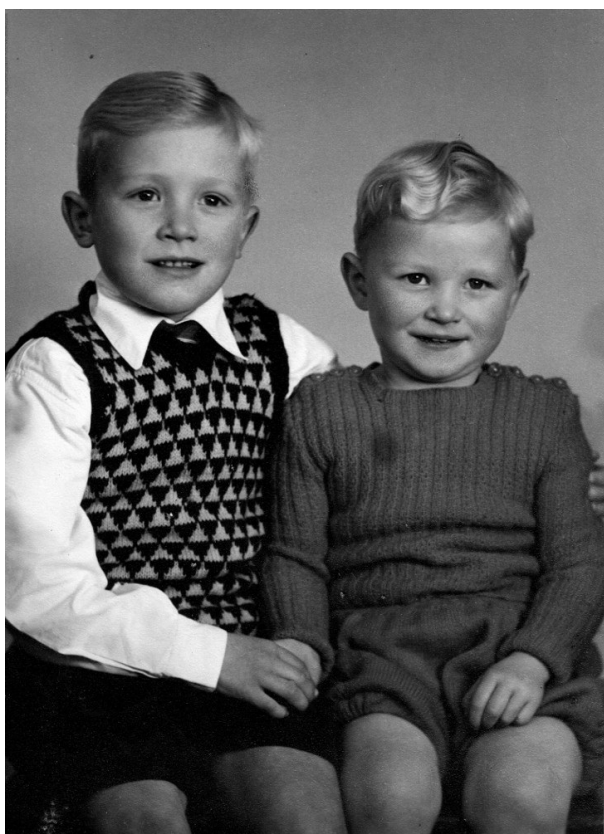
I førskoletiden husker jeg at vi havde et par eventyrbøger, men de blev vist ikke brugt ret meget. I stedet fortalte mor, far og morfar ofte historier, der var modificerede udgaver af Grimms og HC Andersens eventyr. De fortalte bl.a. Askepot, Hans og Grethe, Den tapre skrædder, Fyrtøjet og Den grimme ælling.

Ellers husker jeg julehistorierne i Peters jul og at morfar købte Svikmøllen eller Blæksprutten til jul, men de sidste kan jeg næppe have forstået meget af.

Flemming

Min lillebror blev født i 1950 - 3½ år efter mig. Jeg husker godt den morgen han var blevet født, for da havde min mor ikke tid til at tage sig af mig, men ellers har jeg nu ikke megen erindring om hans første år.

Situationer kan blive så alvorlige at man husker dem på trods af at man ellers ikke husker noget fra den tid. Således også i den periode hvor jeg som ca 4 - 5 årig var begyndt at køre ture med Flemming i klapvogn. Egentlig kan det undre mig at vi havde en klapvogn, men det havde vi altså. Den var endda udstyret med en sele, så Flemming ikke kunne falde ud. Jeg var vældig stolt af at kunne køre med Flemming og det gik åbenbart vældig godt. Jeg fik instrukser om ikke at køre hen til Hovedvej 13 og ellers at passe godt på. Turene blev længere og længere og en dag kom vi hen til Alfred Laursens hus. Alfred var skovløber og boede i statskoven ca. 700 meter fra vores hus. Hverken Alfred eller hans kone var imidlertid hjemme, så jeg kørte lidt rundt på gårdspladsen og fik så lyst til at kigge ned i deres brønd midt på gårdspladsen. Der var den sædvanlige vandpumpe, men også en låge man kunne åbne og se ned i hullet. Vores brønd var lukket, så der var ikke noget at se. Mens jeg inspicerede brønden vippede Flemming klapvognen så den stod på et hjulpar og håndtaget og der hang han så i selen. Jeg havde ikke kræfter til at rejse klapvognen og kunne heller ikke få selen løsnet da han hang i den. Så jeg måtte efterlade Flemming på gårdspladsen og hente mor. Det var ganske forfærdeligt og mor var selvfølgelig skrækslagen, da hun jo ikke rigtig var klar over situationen. Men bortset fra at Flemming var bange over at hænge i selen og blive efterladt var der heldigvis ikke sket noget. Situationen og den væmmelige fornemmelse husker jeg som i går. Forhåbentlig husker Flemming den ikke.

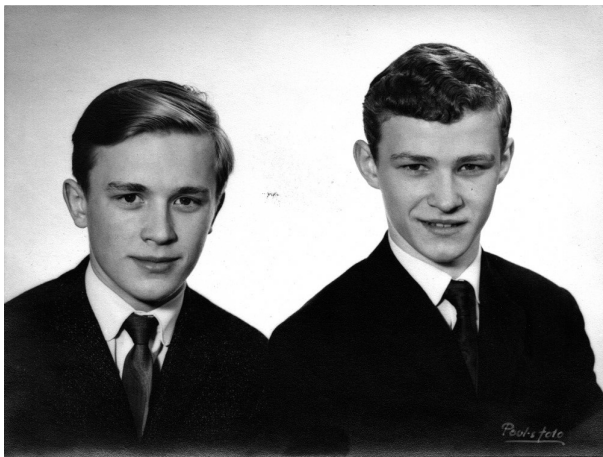
Mig og Flemming ca 1952

Flemming var allerede som lille temmelig stædig og havde den grundholdning, at hvad storebror kan og må, det kan og må jeg også. Da han var ca. 3 år havde jeg fået lov at køre med på den nys indkøbte Saxon traktor mens far harvede. Jeg skulle sidde på skærmen og det var Flemming for lille til og måtte ikke komme med. Han fik så besked om at gå ind til mor og far begyndte at køre. Men Flemming tog fat i den bagerste ende af harven og løb efter. Til sidst faldt han og slog næsen på en sten og jeg advarede far så han stoppede. Mange år efter havde Flemming et ar på næsen efter uheldet. Jeg havde dårlig samvittighed for jeg havde set at Flemming løbe efter traktoren, men troede han ville slippe når han ikke kunne følge med.

Som de fleste søskende blev vi nært forbundne, men netop 3 - 4 års aldersforskel giver også gnidninger. Det var fint at lege med Flemming når vi var alene - og det var vi jo meget af tiden, men møgirriterende at han ville lege med når jeg fik besøg af jævnaldrende kammerater. Og Flemming havde jo ligeså langt som jeg til kammerater og meget sværere ved at nå dem. Så jeg husker vores forhold som både kammeratsligt og konfliktfyldt, hvad jeg egentlig var flov over da jeg jo var storebror og havde fået formaninger af mor om det.

Da vi kom til Grane ændrede det sig langsomt og der var flere og flere ting vi begge synes var spændende. Ikke mindst da Flemming blev stor nok til at gå til håndbold og bordtennis fik vi rigtige fælles interesser. Og selvfølgelig kvitterede Flemming med at blive bedre end mig til mange ting! Efterhånden blev afhængigheden af hinanden mindre så vi bedre kunne nyde de gode situationer. Men grundlæggende var 3 - 4 års mellemrum mellem søskende på landet et problem, som vi vist delte med mange af vores kammerater.

Trods aldersforskellen var Flemming allerede i 12-årsalderen højere end mig. Jeg kunne stadig som 15-årig blive spurgt i bussen om jeg skulle have en børnebillet, som kun gjalt op til 11 år.

Mig og Flemming ca 1962. Jeg tror Flemming har fået retoucheret arret på næsen.

Afslutning

Min beskrivelse af Barndom i 50-erne slutter i 1962. Jeg var blandt de allerførste der var mønsterbryder på uddannelsesområdet i Vrads-området. Præsten hævdede at jeg var den første i sognet i 25 år der fik studentereksamen. Men tiden blæste børnene samme vej og mange fulgte efter.

Men det havde sine omkostninger både at få studentereksamen og universitetsuddannelse med en baggrund hvor der hverken kulturelt eller fagligt er hjælp at hente i baglandet. At jeg sprang over det meste af 5. klasse før mellemskolen blev straffet i gymnasiet hvor jeg havde svært ved nogle fag, bl.a. dansk, så det skulle jeg simpelthen ikke have gjort.

Alligevel er jeg glad for min barndom. De vanskelige økonomiske vilkår har ingen indflydelse på at jeg oplevede min opvækst som sund og naturlig - en følelse jeg stadig har. Selv om jeg har boet "i byen" hele mit voksenliv ville jeg føle det helt naturligt at flytte tilbage. Men måske ville der være nogle ting jeg ville blive skuffet over.

Et af formålene med bogen er at skrive om opvæksten på landet og ikke mindst for at skrive om forskellene til Bodils opvækst i byen. Efter vi har lavet review på hinandens beskrivelser kunne vi konstatere at verden er relativ. Bodil har ikke boet "i byen" siden hun i 1964 forlod Roskilde og jeg har boet "i byen" siden 1965. Og de sidste næsten 36 år har vi faktisk boet sammen. Det er vist i sig selv en forklaring på at livet i byen og på landet er så forskelligt.

Indholdsfortegnelse

Bogens opbygning	5
Min familie	6
Stamtræ	6
Oldefar Morten	6
Mormor og morfar	11
Oldefar på farfars side	19
Oldeforældre på farmors side	21
Bedstemor og bedstefar	21
Mor og far	26
Min barndom	46
Mit navn er SU	46
Personlighed skaber mennesker	47
Sproget samler og skiller	47
Kammerater skaber fællesskab	48
Transport gør verden større	50
Skolegang er vejen til fremtiden	55
Verden er bygget af kemiske stoffer	61
Fritidsjob er vejen til overlevelse	63
Lokale jobmuligheder	65
Sport skaber kontakten	66
Fiskeri giver plads til fordybelse	69
Forførelse og tro	71
Frierier giver nye oplevelser	74
Højtider skaber tryghed	75
Familiebesøg knytter os sammen	79
Tøj og påklædning	80
Legetøj og blade	82
Flemming	84
Afslutning	86